

Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*

Rifat Erten **

ÖZET

T.C. İçişleri Bakanlığı 2006 yılında, 16.02.1964 tarih ve 406 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun yerine yürürlüğe girecek yeni bir Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı hazırlamış ve bunu gerekçesiyle birlikte Başbakanlığa sunmuştur. Tasarı aynı yıl, Başbakanlık tarafından TBMM'ne gönderilmiştir. Komisyon çalışmaları sonunda son halini alan şu anda, TBMM Genel Kurulunda ele alınmayı beklemektedir.

Makalede, Tasarı hakkında genel değerlendirmeler yapıldıktan sonra, Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin ne gibi değişikliklerin getirildiği ve değişikliklerin Tasarının gerekçesinden belirtilen amaca uygun olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Tasarıda, Türk vatandaşlığının kazanılmasına yönelik yeni ve çağdaş bir sistematığın benimsendiği söylenebilir. Bu bağlamda Türk vatandaşlığının kazanılması aslen (doğum yoluyla) ve sonradan kazanma ana başlıkları altında düzenlendiği görülmektedir. Ancak, ilgili hükümler tek tek değerlendirildiğinde, bazılarının başarılı bir şekilde hazırlanmadığı ve yasalaşması halinde ileride bazı yorum ihtilâflarına neden olacağını ifade edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: *Vatandaşlık, Türk Vatandaşlığı Kanunu, Türk vatandaşlığının kazanılması, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı*

Assessment of The Provisions of The Draft Turkish Citizenship Act Regarding Acquisition of Turkish Citizenship ABSTRACT

In year 2006, the Draft Turkish Citizenship Act, that aims to supersede the Turkish Citizenship Act, numbered 406 and dated 16.02. 1964, was prepared by the Turkish Ministry of Interior and submitted to Prime Ministry as well as Grand National Assembly of Turkey respectively. Following the works of the related Commissions, the Draft Act is now at the final stage before coming into force, waiting for consideration before the General Assembly of Grand National Assembly of Turkey.

This study, following a general assessment of the Draft Act, tries to determine the changes brought regarding acquisition of Turkish citizenship and whether such changes answer the purposes mentioned in the preamble of the Draft Act. It can be said that the Draft Act brings a new and modern system regarding acquisition of citizenship by providing for acquisition of citizenship at birth and through naturalization. However, once the provisions are dealt separately, it is seen that some of them are not prepared successfully and might cause conflicts of interpretation when the Act comes into force.

Keywords: *Citizenship, Turkish Citizenship Act, acquisition of Turkish citizenship, Draft Turkish Citizenship Act*

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Özel Hukuk Anabilim Dalı.

GİRİŞ

2000'li yılların başı, galiba, Türk hukuk tarihinde temel kanunların hemen hepsinin değiştiği dönem olarak yerini alacak. Medenî Kanun¹, Türk Ceza Kanunu², Ceza Muhakemesi Kanunu³, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁴ ve İskân Kanunu⁵ gibi bazı temel kanunlar yeni baştan hazırlanmış ve yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bunların yanında, Türk Ticaret Kanunu⁶, Medenî Usul Kanunu ve Borçlar Kanunu gibi bazı diğer temel kanunların da tasarıları hazırlanmış veya son aşamalarına gelmiş bulunmaktadır. Bu bağlamda, 11.02.1964 tarih ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun⁷ [403 sayılı Kanun] da değiştirilmesi gündeme gelmiştir.

İçişleri Bakanlığınca hazırlanan Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı [Tasarı] ve gerekçesi⁸, ilk olarak 07.04.2006 tarih ve 1824 sayılı Başbakanlık üst yazısı ile 22. dönemde TBMM'ye sunulmuştur. İçtüzüğün 77. maddesi uyarınca, 22. yasama yılı sonunda hükümsüz kalan Tasarı, Başbakanlığın 08.11.2007 tarih ve 4226 sayılı yazısı ile yenilenen tasarılar arasına alınmıştır. TBMM Başkanlığı, Tasarıyı, tâlî olarak Avrupa Birliği Uyum, Adalet ve Dışişleri komisyonlarına, esas olarak da İçişleri Komisyonuna havale etmiştir. İçişleri Komisyonu, Tasarı ile ilgili 22. Dönem Raporunu 27.06.2006, 23. Dönem Raporunu ise 07.01.2008 tarihinde kabul ettiği yeni Tasarı metniyle birlikte TBMM Başkanlığına sunmuştur⁹. Avrupa Bir-

liği Uyum Komisyonu da 22. Dönem çalışmaları sırasında, 01.06.2006 tarihli bir rapor sunmuş bulunmaktadır¹⁰.

Makalemizde, esas itibariyle Tasarının, Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin hükümlerinin değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu kapsamda, Tasarı ile Türk vatandaşlık hukukunda ne gibi yeniliklerin getirilmeye çalışıldığı belirtilecek ve farklılıkların eleştirisi ortaya konacaktır. Ayrıca, Tasarının genel gerekçesinde bahsi geçen Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesiyle uyumu meselesine de değinilecektir. Tarafı olduğumuz vatandaşlık hukukuna ilişkin bazı uluslararası sözleşmeler de değerlendirmeler sırasında göz önünde bulundurulacaktır. Ancak, vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümlerin incelenmesinden önce, Tasarı hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

I. TASARIYA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRMELER

Bu başlık altında, Tasarının hazırlanmasına ve dolayısıyla 403 sayılı Kanunun neden değiştirilmesine ihtiyaç duyulduğu; Tasarıyla, Türk vatandaşlık hukuku alanında getirilmesi düşünülen temel yenilikler ve Tasarının birinci bölümüne ilişkin gözlemler belirtilecektir.

A. Tasarının Genel Gerekçesi

403 sayılı Kanunun değiştirilmesi ve buna paralel olarak yeni bir düzenleme yapılmasına neden ihtiyaç duyulduğunu, Tasarının Genel Gerekçesine bakarak cevaplayabiliriz. Genel Gerekçede, vatandaşlık ve devletin bu konudaki yetkisi hakkında genel bilgilere değinildikten sonra, şu hususlara yer verilmiştir:

- Bozulan kanun sistematüğını yeniden düzenlemek;
- Anayasa m. 66'da yapılan değişiklik ve kabul edilen yeni Medenî Kanun hükümleri ile uyumun sağlanması;
- Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine uygun bir düzenleme yapma ihtiyacı;

kümleri de tahlil edilecektir.

10 Avrupa Birliği Uyum Komisyonunun raporu için bkz. Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 204-207. Söz konusu kaynaktan, Hükümetin teklif ettiği Tasarı metni, gerekçeleri ve İçişleri Komisyonunun raporları ile kabul ettiği değişik Tasarı metnine de ulaşılabilir.

1 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu (RG. 08.12.2001, S. 24607).

2 26.09.2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (RG. 12.10.2004, S. 25611).

3 04.12.2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (RG. 17.12.2004, S. 25673).

4 27.11.2007 tarih ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (RG. 12.12.2007, S. 26728).

5 19.09.2006 tarih ve 5543 sayılı İskân Kanunu (RG. 26.09.2006, S. 26301).

6 Türk Ticaret Kanunu Tasarısı için bkz. <<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf>>, (21.11.2008).

7 RG. 22.02.1964, S. 11638.

8 Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı metni ve gerekçeleri için bkz. <<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0458.pdf>>, (21.11.2008).

9 Tasarı ile ilgili bahsi geçen raporlar ve İçişleri Komisyonunun kabul ettiği Tasarı metni için bkz. <<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90m.htm>>, (21.11.2008). İçişleri Komisyonu, Hükümetin teklif ettiği metindeki bazı hükümleri değiştirmiştir. Aşağıda yapacağımız değerlendirmelerde, Hükümetin teklif ettiği metni esas alacağız; ancak, gerekli olan durumlarda, Komisyon tarafından kabul edilen değişik metnin konuya ilişkin hü-

- Türkiye dışında yaşayan yabancıların, Türk vatandaşlığını kazanmaya yönelik başvurularında büyük artış olduğunun gözlemlenmesi ve başvuruların hızlı ve sağlıklı bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesi ihtiyacı;
- Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunabilecek yabancılara Türk vatandaşlığının daha kolay verilmesi suretiyle, bu kişilerin ülkemize kazandırılmaları.

Gerçekten de, 403 sayılı Kanunda, kabul edildiği 1964 yılından bu zamana kadar birçok değişiklik yapılmıştır¹¹. Değişiklikler daha ziyade, güncel ihtiyaçların karşılanması amacıyla, ancak 403 sayılı Kanunun bütünüyle uyum sağlanmasına özen gösterilmeden yapılmış, bu nedenle, 403 sayılı Kanunun sistematigi bozulduğu gibi, vatandaşlık hukukunun bazı temel ilkelerine aykırı sonuçlar ortaya çıkmıştır¹². Hem bu yüzden, hem de esasen artık çağın gereklerine uygun yeni bir düzenlemeye duyulan ihtiyaç nedeniyle 403 sayılı Kanunun değiştirilmesi gereği gündeme gelmiştir¹³.

Gereçde belirtilen diğer önemli bir husus ise, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesidir. Adı geçen Sözleşmeye uygun bir düzenleme yapma ihtiyacının belirtilmesi, taraf olunmasa dahi uluslararası sözleşmelerin bazen ulusal hukukları etkilediğinin önemli bir örneği olmasının yanında, Sözleşmenin yakın tarihli olduğunu ve vatandaşlık hususunda önemli yenilikler ve düzenlemeler içerdiğini de belirtmemiz gerekir¹⁴. Gereççe bu

haliyle, tarafı olmadığımız Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesini esas alıyor gibi bir sonuç çıkmaktadır; ancak, kabul ettiğimiz bazı uluslararası metin ve sözleşmelerde de vatandaşlık hukukuna ilişkin ilkeler –bu ilkelerden bazıları Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde de kabul edilmiştir– belirlenmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla, etkisini sınır ötesinde de gösterecek olan bir kanunun gerekçesinde, uluslararası hukukun bu kaynaklarına da yer verilmesi isabetli olurdu¹⁵.

Anayasanın 66. maddesinde yapılan değişiklik 403 sayılı Kanunda da değişiklik yapılmasını gerektiren bir düzenleme değildir. Zira Anayasanın 66. maddesinde yapılan tek değişiklik, 2001 yılında, ikinci fıkranın ikinci cümlesinde geçen hükmün kaldırılmasından ibarettir¹⁶. Hükmün kanun koyucuya verdiği yetki kapsamında, 403 sayılı Kanunun ilk düzenleniş biçiminin 1. maddesinde, çocuğun ana ve baba bakımından evlilik içinde doğum yoluyla vatandaşlık kazanması ayrı ayrı hükme bağlanmıştır¹⁷. Ancak söz konusu hüküm, 13.02.1981 tarih ve 2383 sayılı Kanunla değiştirilerek bugünkü halini almıştır. Yeni hükme göre, anaya bağlı olarak vatandaşlığın kazanılması herhangi bir şarta bağlı değildir. Dolayısıyla, Anayasa değişikliğiyle, kanun koyucunun ileride, 403 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiğinde mevcut hükme benzer bir düzenleme yapma yetkisi kaldırılmış bulunmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, Türk vatandaşlığının ana veya baba tarafından kazanılmasına ilişkin mevcut düzenlemeler Anayasa m.

11 Değişiklik getiren söz konusu düzenlemeler: (1) 13.02.1981 tarih ve 2883 sayılı Kanun (RG. 17.02.1981, S. 16254); (2) 20.04.1989 tarih ve 3540 sayılı Kanun (RG. 29.04.1989, S. 20153); (3) 27.05.1992 tarih ve 3808 sayılı Kanun (RG. 04.04.1992, S. 21248); (4) 07.06.1995 tarih ve 4112 sayılı Kanun (RG. 12.06.1995, S. 22311); (5) 28.05.2003 tarih ve 4862 sayılı Kanun (RG. 03.06.2003, S. 25127); (6) 04.06.2003 tarih ve 4866 sayılı Kanun (RG. 12.06.2003, S. 25136) ve (7) 29.06.2004 tarih ve 5203 sayılı Kanunla (RG. 06.07.2004, S. 25514).

12 **SARGIN, Fügen:** "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapan 2003 Tarih ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 53, S. 1, s. 27-29; **DOĞAN, Vahit:** Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 8, Ankara: Seçkin 2008, s. 34.

13 **SARGIN, s. 29.**

14 Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi hakkında bilgi için bkz. **GÜNGÖR, Gülin:** "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi", MHB, 2000, Y. 17-18, S. 1-2 (1997-1998) [Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ'a Armağan], s. 229-250; **TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku", MHB, 2002, Y. 22, S. 2 [Prof. Dr. Ergin NOMER'e Armağan], s. 791-818; Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin İngilizce metni için bkz. <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>>, (28.11.2008); Türkçe çevirisi için bkz. **AYBAY, Rona:** Vatandaşlık Hukuku, B. 2, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi 2006, s. 449-461.

15 Bu bağlamda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m. 15'in burada zikredilmesinde fayda vardır (RG. 27.05.1949, S. 7217). Bunun yanında tarafı olduğumuz Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme m. 9 (RG. 25.06.1985, S. 18792); Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 7 (RG. 27.01.1995, S. 22184) ve Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m. 24 (RG. 18.06.2003, S. 25142) örnek gösterilebilir.

16 03.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunun (RG. 17.10.2001, S. 24556, Mükerrer) 23. maddesi ile ilga edilen Anayasa m. 66/II hükmü: "Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlığı kanunla düzenlenir."

17 403 sayılı Kanunun 1. maddesi değişiklikten önce şu şekildeydi: "Türkiye içinde veya dışında
a) Türk babadan olan,
b) Türk anadan doğup da, babasının vatandaşlığını doğumla kazanamayan,
c) Türk anadan evlilik dışında doğan çocuklar,
doğumlarından başlayarak Türk vatandaşlıdır."

66'nın değiştirilmesinden öncesine olduğu gibi sonrasına da uygundur.

Türk Medenî Kanununda kabul edilen hükümlerin 403 sayılı Kanuna aykırı hükümleri bulunmamaktadır. Buna karşılık terim birliğinin sağlanması ve sahih nesep-gayri sahih nesep ayırımına son verilmiş olması nedeniyle 403 sayılı Kanunda gerekli değişikliğin yapılması açısından Türk Medenî Kanunu ile bir uyumlaştırmadan bahsedilebilir.

“Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunabilecek yabancılara Türk vatandaşlığının daha kolay verilmesi suretiyle, bu kişilerin ülkemize kazandırılmaları” yönündeki gerekçe, sanki 403 sayılı Kanuna göre bu gibi kişilerin Türk vatandaşlığını kazanmaları imkânı yokmuş gibi bir izlenim doğurmaktadır. Oysa 403 sayılı Kanunun istisnâi vatandaşlığa alınmayı düzenleyen 7(d) ve (e) maddelerine göre –ki bu bend hükümleri Tasarıya da alınmıştır– söz konusu kişilerin istisnâi yoldan vatandaşlık kazanmaları mümkündür. Ancak, Tasarıya göre, bu kişilerin istisnâi yoldan vatandaşlığa alınma şartlarının nisbeten daha da kolaylaştırıldığı söylenebilir.

B. Tasarıyla Kabul Edilen Temel Yenilikler

Tasarı, çok vatandaşlık hallerini yasaklamayan bir şekilde kaleme alınmıştır. Gerçekten de, uzun zamandan beri, “herkesin tek tâbiyeti olması” yönündeki direktif ilke, bir amaç, prensip ve hedef olmaktan çıkmış bulunmaktadır¹⁸. Çok vatandaşlık hallerinin engellenememesi ve bazı durumlarda çok vatandaşlığa müsaade edilmesi gereği karşısında konu, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde de ele alınmış; çok vatandaşlığa sahip olunmasını engellemek yerine, çok vatandaşlık hallerinin doğurduğu sorunların çözümüne yönelik hükümler kabul edilmiştir. Tasarıda da, belirtilen ilkenin ulaşılması gereken bir hedef olarak dikkate alınmadığını, bu kapsamda, Türk vatandaşlarının izin almaksızın iradeleriyle başka bir devletin vatandaşlığına sahip olmalarının, 403 sayılı Kanunda olduğu gibi yaptırıma bağlanmadığını görüyoruz.

Aşağıda da belirtileceği üzere, Tasarıyla kabul edilen diğer önemli bir yenilik, Türk vatandaşlığının kazanılmasına yönelik sistematüğün değiştirilmiş olması

dır. Tasarının kabul ettiği sistematik doktrinde tercih edilen çağdaş bir yaklaşımdır¹⁹. Buna karşılık vatandaşlığın kaybında, farklı bir sistem benimsenmiş, konuya ilişkin olarak doktrinde getirilen görüşler²⁰ dikkate alınmamıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere, 403 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle, kanunun sistemi bozulduğu gibi, yetkili makamlara yönelik de birtakım tartışmalı hususlar ortaya çıkmıştır. Tasarıda, vatandaşlığa ilişkin başvuruların değerlendirilmesi ve usullerine ilişkin yeni esaslar kabul edilmiştir. Söz konusu hükümlerin tekrar ele alınması kaydıyla, çıkan tartışmaların ve belirsizliklerin büyük oranda önüne geçilebileceğini ifade edebiliriz.

Tasarıda, 403 sayılı Kanunda görülen cinsiyete dayalı ayrımlara yer verilmediği görülmektedir. Bu itibarla, gerek tarafı olduğumuz Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve gerekse Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi hükümlerine uygun davranıldığını ifade etmek gerekir.

Son olarak Tasarı, göçmen olarak kabul edilen kişilerin Türk vatandaşlığını kazanmalarını, İskân Kanununun ilgili hükümlerini ilga ederek, kapsamına almaktadır. Dolayısıyla, Tasarının, vatandaşlığın kazanılmasında tek düzenleme olmak gibi isabetli bir amacının olduğunu söyleyebiliriz.

C. Tasarının Şekil Olarak Yapısı

Tasarı altı bölümden oluşmaktadır:

1. Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Vatandaşlık Hizmetlerinin Yürütülmesi (m. 1-4)
2. Türk Vatandaşlığının Kazanılması (m. 5-22)
3. Türk Vatandaşlığının Kaybı (m. 23-35)
4. Türk Vatandaşlığının İspatı ve Vatandaşlık İhtilafları (m. 36-37)
5. Ortak Hükümler (m. 38-42)
6. Çeşitli Hükümler (m. 43-48 ve Geçici m. 1 ve 2)

19 SEVİĞ, Muammer R.: Devletler Hususî Hukuku-Giriş, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, İstanbul Fakülteler Matbaası 1983, s. 80 vd.; ULUOCAK, Nihal: Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 3, İstanbul: Filiz Kitabevi 1989, s. 25; GÖGER, Erdoğan: Türk Tâbiyet Hukuku, B. 3, Ankara: AÜHF 1975, s. 29; AYBAY, s. 99; DOĞAN, s. 40 vd.

20 Türk vatandaşlığının kaybının, iradî ve irade dışı kaybı olarak ikiye ayrılarak ele alınması tavsiye edilmektedir. Buna göre, seçme hakkının kullanılması ve yetkili makamdan çıkma izni alarak vatandaşlığın kaybı iradî kayıp; kaybettirme ve çıkarma usulü ise irade dışı kayıp halleri içerisinde değerlendirilmektedir. Bkz. ULUOCAK, s. 68-69; AYBAY, s. 180-181; DOĞAN, s. 98 vd.

18 NOMER, Ergin: Vatandaşlık Hukuku, B. 16, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi 2007, s. 6 vd.

Bölümlenme açısından, 403 sayılı Kanundan farklı olarak Tasarıda, birinci bölüme yer verilmiş bulunmaktadır.

Tasarıda, yine son zamanlarda yürürlüğe konulan kanunlarda gördüğümüz üzere, fıkraların (paragrafların) numaralandırıldığını görmekteyiz. Fıkraların numaralandırılması, her ne kadar Türk kanunlaştırma gelenekleri içinde kabul edilen bir usul olmasa da, benimsenen sistemin, gerek metnin kullanımı açısından, gerekse metinde sonradan yapılacak değişikliklerde kolaylık sağlayacağından faydalı olacağını ifade etmek gerekir.

Tasarıda dikkat çeken bir diğer husus ise, vatandaşlığın kazanılması ve kaybının sonuçlarına, 403 sayılı Kanunda olduğu gibi, bölümler içindeki ayrı bir üst başlık altında değil, vatandaşlığın kazanılması veya kaybı hallerini düzenleyen hükümlerin devamında yer verilmiş olmasıdır.

D. Tasarının Birinci Bölümü

Eski kanunlara bakıldığında, kanunlarda amaç ve kapsam maddesine her zaman yer verilmediği görülmektedir. Değiştirilen veya yeni kabul edilen kanunlarda olduğu gibi, Tasarının ilk bölümü de, düzenlemenin amaç ve kapsamının belirtildiği hükümler ile başlamaktadır²¹.

Tasarıda tanımlara yer verilmiş olması da bir yeniliktir. Ancak, maddede *çok vatandaşlık* ve *yabancı* tanımlarının neden verildiği anlaşılabilir. Bunun yanında, Tasarı, hangi hallerde Türk vatandaşlığının kazanıldığını ve hangi hallerde kaybedildiğini düzenlemektedir. Dolayısıyla, *Türk vatandaşı* ifadesinin tanımına yer verilmesinin gerekli olup olmadığı hususu da tartışmaya açıktır²².

“*Çok vatandaşlık*” terimi tartışmaya neden olacak şekilde tanımlanmıştır. Tanıma göre, bir kişinin çok vatandaşlığa sahip kabul edilmesi, ancak sahip olunan vatandaşlıklardan birinin Türk vatandaşlığı olması

21 Kanun metinlerine amaç maddesinin eklenmesinin Türk kanunlaştırma geleneklerine uygun olmadığı hakkında bkz. KALPSÜZ, Turgut: Türkiye’de Milletlerarası Tahkim, Ankara: BTHAE 2007, s. 5.

22 Bizim de katıldığımız, bu düşünce, Prof. Dr. Fügen SARGİN tarafından, Tasarıyla ilgili hususların tartışıldığı bir görüşmede dile getirilmiştir.

halinde mümkündür²³. Tanımın, Tasarı açısından bir hüküm ifade ettiği ve Türk vatandaşlığına sahip olmayan bir kişinin çok vatandaşlığa sahip olmasının, vatandaşlık hukukumuz açısından önem taşımadığı ileri sürülebilir. Ancak, çok vatandaşlık meselesi, hukukumuzda vatandaşlık meseleleri dışında da karşımıza çıkabilir. Böyle bir durumda, yapılan tanım bizi, başka hukuklarca çok vatandaşlık sahibi olarak kabul edilen bir kişinin, hukukumuzda göre –bunlardan biri Türk vatandaşlığı değilse– çok vatandaşlığa sahip olmayan bir kişi olarak kabul edilmesi gibi bir problemle karşı karşıya getirebilir.

Söz konusu tanım Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesindeki tanımdan da farklı şekilde kaleme alınmıştır. Sözleşmenin m. 2(b) hükmünde, çok vatandaşlık (*multiple nationality*), aynı kişinin bir anda iki veya daha çok vatandaşlığa sahip olması olarak tanımlanmıştır. Söz konusu tanımın Sözleşmede yer alması makuldür; zira Sözleşme, aynı zamanda çok vatandaşlığa sahip kişilerin durumlarına ilişkin de birtakım önemli hükümler getirmiştir²⁴. Oysa Tasarıda, çok vatandaşlık hallerinin ve sonuçlarının düzenlenmesine ilişkin esaslı bir düzenleme bulunmamaktadır. Tek düzenleme ve bu arada Tasarıda çok vatandaşlık ifadesinin geçtiği tek hüküm 45. maddedir²⁵. Madde 45 ise, aynı zamanda yabancı bir devletin vatandaşlığına sahip Türk vatandaşlarının nüfus aile kütüklerine, başka vatandaşlığa sahip olduklarına ilişkin kayıt düşülmesi hususunu düzenlenmektedir.

Şu halde, metinde sadece bir hükümde geçen çok vatandaşlık tanımının Tasarıdan çıkarılması uygun olabilir. Ancak, yine de tanıma yer verilmek isteniyorsa, bu takdirde Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin tanımının kabul edilmesi yerinde olacaktır.

23 Hatta, tanımdan, biri Türk vatandaşlığı olmak üzere, en az üç veya daha fazla vatandaşlığa sahip olması halinde kişinin çok vatandaş statüsünde kabul edilebileceği gibi bir yorum da çıkabilir. İçişleri Komisyonu tanımın bu şekilde yorumlanabileceği endişesiyle olsa gerek, çok vatandaşlığı, “*Türk vatandaşının aynı anda birden çok vatandaşlığa sahip olması*” şeklinde tanımlamıştır.

24 Bkz. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, Beşinci Bölüm (m. 14-17) ve Yedinci Bölüm (m. 21).

Bir önceki dipnotta verilen İçişleri Komisyonun tanımı da, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin tanımıyla uyumlu değildir.

25 İçişleri Komisyonun teklif ettiği metinde, madde numarası 43, başlığı ise “Çok vatandaşlık” olarak değiştirilmiştir. Madde metninde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Yine, Türk vatandaşının tanımı verildikten sonra, yabancıların tanımının verilmesine gerek olmadığını söyleyebiliriz. Zira “Türk vatandaşı” tanımlandıktan sonra, –ki bu tanım aynı zamanda ağıyarını manidir– vatandaşlık bağı bulunmayan kişi, zaten yabancı kabul edilmek durumundadır.

Son olarak, bölüm başlığının, madde başlıklarından oluştuğu görülmektedir. Bölüm başlığının, daha genel, bölümde düzenlenen hükümleri kapsar bir şekilde yeniden ifade edilmesinin doğru bir yaklaşım olduğunu ifade etmek gerekir.

II. TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASI

A. Genel Olarak

Türk vatandaşlığının kazanılması açısından Tasarı yeni bir sistem benimsemiştir. 403 sayılı Kanunda, Türk vatandaşlığının kazanılması, kişinin iradesine bakılarak üç başlık altında düzenlenirken²⁶, Tasarıda, sistematik değiştirilmiştir. Tasarı, vatandaşlığın kazanılmasını, iki ayrı başlık altında düzenlemektedir: Vatandaşlığın doğumla (aslen) veya sonradan (mükteseben) kazanılması (m. 5).

403 sayılı Kanunun Türk vatandaşlığının kazanılması konusundaki sistematığı şu şekildedir:

- I. Kanun Yoluyla (m. 1-5)²⁷
 - A. Aslen (m. 1, 2 ve 4)
 1. Kan esas (m. 1, 2)
 2. Doğum yeri (toprak) esas (m. 4)
 - B. Mükteseben (m. 3 ve 5)
 1. Evlât edinme (m. 3)
 2. Evlenme ile (m. 5)
- II. Yetkili makam kararıyla (m. 6-8)
 - A. Genel olarak vatandaşlığa alınma (m. 6)
 - B. İstisnaî vatandaşlığa alınma (m. 7)
 - C. Yeniden vatandaşlığa alınma (m. 8)²⁸

26 NÖMER, s. 56 vd.; AYBAY, s. 97-99; DOĞAN, s. 40.

27 403 sayılı Kanunda, kanun yoluyla vatandaşlığın kazanılması aslen ve mükteseben diye bir ayırma tâbi tutulmamıştır. Ayırım, konuyu daha iyi ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır.

28 Artık uygulanırlığı kalmamış olmakla birlikte, 403 sayılı

III. Seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması (m. 12, 13, ek madde 1)

- A. Türk vatandaşlığını ana veya babalarına bağlı olarak kaybeden küçükler (m. 12)
- B. Yabancıyla evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kaybeden kadın (m. 13)
- C. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti [KKTC] vatandaşları (ek madde 1)

Buna karşılık Tasarının Türk vatandaşlığının kazanılması konusundaki sistematığı ise şu şekildedir:

- I. Doğumla
 - A. Soy bağı (m. 7)
 - B. Doğum yeri (m. 8)
- II. Sonradan
 - A. Yetkili makam kararıyla
 1. Genel olarak (m. 11)
 2. İstisnaî olarak (m. 12)
 3. Yeniden vatandaşlığa alınma
 - a) İkamet şartı aranmaksızın (m. 13)
 - b) İkamet şartına bağlı olarak (m. 14)
 - c) 403 sayılı Kanuna göre haklarında kaybettirme kararı verilenlerden bir kısmı (m. 44²⁹)
 4. Evlenme (m. 16)
 - B. Evlat edinilme (m. 20³⁰)
 - C. Seçme hakkının kullanılması yoluyla
 1. Türk vatandaşlığını ana veya babalarına bağlı olarak kaybeden küçükler (m. 21)
 2. KKTC vatandaşları (m. 43³¹)

Tasarıda, üst başlık kullanılmasından kaçınılmıştır. Sadece maddelere başlık verilmesi ile yetinilmiştir.

Kanunun geçici madde 2 hükmü de, yürürlükten kaldırılan kanunlara göre vatandaşlığını irade dışı kaybetmiş (çıkarma) kişilerin Türk vatandaşlığını yeniden kazanmalarına ilişkin hüküm getirmektedir. Söz konusu hükmü göre yeniden vatandaşlığın kazanılabilmesi için, 403 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde başvuruda bulunulması gerekmektedir.

29 İçişleri Komisyonunca teklif edilen Tasarı metninde m. 43.

30 İçişleri Komisyonunca teklif edilen Tasarı metninde m. 17.

31 İçişleri Komisyonunca teklif edilen Tasarı metninde m. 42.

tir. Üst başlık kullanılmamakla birlikte, örneğin vatandaşlığın doğum yoluyla veya sonradan kazanılacağına ilişkin hükümde (bkz. Tasarı m. 5 (1)) olduğu gibi, ayrımları ortaya koyan hükümler getirilmiştir³². Buna karşılık, Tasarıda, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması hallerini sayan benzer bir hüküm bulunmamaktadır.

A. Türk Vatandaşlığının Doğumla (Aslen) Kazanılması

Doğumla Türk vatandaşlığının kazanılması konusunda, 403 sayılı Kanunda hükme bağlanan kan esaslı ve toprak esasına Tasarıda da yer verilmiştir. Kan esasına yer verilmesinin zaten anayasal bir zorunluluk olduğunu ifade etmek gerekir. 403 sayılı Kanunun esasına da uygun olarak, Tasarıda, doğumla kazanılan vatandaşlığın kendiliğinden ve doğum anından itibaren kazanılacağı ayrı bir hüküm olarak ifade edilmiştir (Tasarı m. 6(1)).

1. Soy Bağı

Tasarıya göre, çocuk, Türk ana veya babadan evlilik birliği içinde doğarsa Türk vatandaşdır (Tasarı m. 7(1)). Eğer çocuk evlilik birliği dışında doğmuşsa, bu takdirde ana veya babanın Türk olmasına göre yapılan ayırım korunmuştur. Evlilik birliği dışında Türk anadan –baba yabancı– doğan çocuk Türk vatandaşdır (Tasarı m. 7(2)); ancak, Türk babadan ve yabancı anadan evlilik birliği dışında doğan çocuk ise *soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi halinde* Türk vatandaşlığını kazanır (Tasarı m. 7(3)).

Görüldüğü üzere, 403 sayılı Kanundan farklı olarak, soy bağının kurulmasına ilişkin hususlar tek tek sayılmamış, genel bir ifade ile yetinilmiştir. Soy bağının kurulmasına *genel olarak* yer verilmesi yerinde ve başarılı bir düzenlemedir³³.

Baba ile nesep bağının kurulması, 403 sayılı Kanunda, Türk Medenî Kanununun hükümleri nazara alınarak hükme bağlanmıştır. Hatta buradan yola çıkarak Yönetmelik, nesepin tashihi, babalığa hükmedilme-

si ve tanınmanın “*Medenî Kanun hükümlerine uygun olarak*” gerçekleşmesini aramaktadır. 403 sayılı Kanunda, Yönetmeliğin yaklaşımının doğru olduğuna ilişkin bir hüküm bulunmadığından ve yanlış sonuçlara neden olacağı gerekçesiyle, 11.2.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte³⁴ [Yönetmelik] geçen ifadenin, “*Türk hukukuna*” veya “*Türk devletler özel hukuku hükümlerine*” şeklinde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir³⁵. Dolayısıyla çocuk ile baba arasındaki nesep bağının kurulmasında, her zaman Medenî Kanun hükümlerinin uygulanması söz konusu olmamaktadır. Buna karşılık, 403 sayılı Kanunun 2. maddesinde düzenlenen baba ile çocuk arasında nesep bağının kurulmasına ilişkin hususların Medenî Kanuna göre tespit edilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür³⁶. Tasarının hükmü, söz konusu görüş ayrılıklarını sona erdirecek niteliktedir.

Diğer yandan, 403 sayılı Kanunun 2. maddesinde yer verilen nesepin tashihi neleri kapsadığı konusunda iki farklı görüş bulunsada da, ittifak edilen nokta, ifadenin nesepin idarî yoldan düzeltilmesini kapsadığıdır³⁷. Nesepin idarî yoldan düzeltilmesi, medenî hukukumuzda sahih nesep-gayri sahih nesep ayırımına yer verildiği dönemler için kabul edilmiş ve gayri sahih nesepi sahih hale getirmek için başvuru bir yöntemdir. Dolayısıyla, Vatandaşlık Kanunundan bu ayırımı temel alan bir ifadenin çıkarılması doğrudur. Ancak, Tasarının söz konusu hükmünün, uygulanacak başka bir hukuka göre idarî yoldan nesepin tas-

34 RG. 01.07.1964, S. 11742.

35 **NOMER**, s. 61, dpn. 23; AYBAY da bu düşüncelere katılmakta, ancak, Türk kanunlar ihtilâfi kurallarının uygulanması halinde, çocuk ile Türk baba arasındaki nesep bağına ilişkin olarak yine Türk hukukunun dolayısıyla Türk Medenî Kanununun hükümlerinin uygulanacağını ifade etmektedir (**AYBAY**, s. 106, dpn. 4).

36 **ÜLUOCAK**, s. 28, 29.

37 Örneğin **DOĞAN**, anayla babanın evlenmesini nesep tashihi halleri arasında saymıştır (**DOĞAN**, s. 45-46). Dolayısıyla babayla soy bağı kurulan çocuk Türk vatandaşlığını 403 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca kazanacaktır. Buna karşılık **NOMER**, nesepin tashihi kavramına, sadece nesepin idari yoldan düzeltilmesinin girdiğini, anayla babanın sonradan evlenmesinin, çocukla baba arasında doğumdan itibaren soy bağı kurduğunu, bu sonucun Türk hukukunun, Türk kanunlar ihtilâfi kurallarına göre tespit edilen yabancı bir hukukun veya Evlenme ile Nesep Düzeltilmesi Hakkında Sözleşme (RG. 22.09.1975, S. 15364) hükümlerine göre de değişmeyeceğini belirterek, çocuğun Türk vatandaşlığını 403 sayılı Kanunun 1. maddesi uyarınca kazanacağını ifade etmiştir (**NOMER**, s. 61-62). Tartışmalarla ilgili olarak bkz. **GÖGER**, s. 41-42.

32 Benzer şekilde bkz. Tasarı m. 9(1), 23(1), 24(1).

33 “*Bu düzenleme ... daha isabetlidir. Çünkü, baba ile çocuk arasındaki soy bağının hangi hallerde ve nasıl kurulacağı Vatandaşlık Kanununun konusu değildir. Vatandaşlık Kanunu, soy bağının nasıl kurulacağı ile değil soy bağının kurulmasının sonuçları ile ilgilenmektedir*” (**DOĞAN**, s. 44 vd.).

hihini de kapsayacağı konusunda tereddüt etmemek gerekir.

2. Doğum Yeri

Doğum yerinin Türkiye olması nedeniyle Türk vatandaşlığının kazanılması hususu, Tasarının 8. maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlemenin, 403 sayılı Kanunun, aynı hususu düzenleyen 4. maddesi ile uyumlu olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, 403 sayılı Kanunun 4. maddesi ikinci paragrafında yer alan “*Türkiye’de bulunmuş çocuklar, aksi sabit olmadıkça, Türkiye’de doğmuş sayılırlar.*” hükmü, Tasarı m. 8(2)’ye aynen alınmıştır.

Dolayısıyla doktrinde yapılan eleştiriler, Tasarı için de geçerli olacaktır. Burada aksi ispat edilebilen bir karineye yer verilmiş olup; ispat için bir süre öngörülmemiştir. Bir süre öngörülmemesi nedeniyle, doğum yeri esasına göre aslen vatandaşlık kazanan çocuğun, ileride, herhangi bir zamanda Türkiye’de doğmadığı ispat edilebilir. Bu takdirde, aslen kazanılan vatandaşlık, söz konusu karinenin aksinin ispat edilmemesi şartına bağlı kalmaktadır ki, bu aslen kazanılan vatandaşlığın öngörülebilirliğini zedelemektedir³⁸.

B. Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılması

Tasarının m. 9(1) hükmüne göre, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması üçe ayrılmıştır: (1) yetkili makam kararıyla, (2) evlat edinilme ve (3) seçme hakkının kullanılması yoluyla.

1. Yetkili Makam Kararıyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Yukarıda belirtildiği üzere, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması hallerini belirten tek bir hükme yer verilmemiştir. Buna karşılık, Tasarının m. 10 ve devamı maddelerine bakıldığında, vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin dört halin düzenlendiği görülmektedir: Genel olarak (Tasarı m. 11), istisnai olarak (Tasarı m. 12), yeniden vatandaşlığın kazanılması (Tasarı m. 13, 14) ve evlenme (Tasarı 16). Bununla birlikte, yeniden vatandaşlığın kazanılması, 403 sayılı

ı Kanunda düzenlenenden farklı olarak, Türk vatandaşlığının ikamet şartı aranmaksızın (Tasarı m. 13) ve ikamet şartına bağlı olarak yeniden kazanılması (Tasarı m. 14) olmak üzere ikiye ayrılmış bulunmaktadır. Ayrıca, Tasarının 44. –Esas Komisyonun metninin 43.– maddesine göre, haklarında kaybettirme kararı verilen bazı kişilerin de, öngörülen şartları taşımaları halinde yeniden vatandaşlığa alınabilecekleri ifade edilmiştir. Dolayısıyla, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması konusunda altı ayrı kategorinin kabul edildiğini söyleyebiliriz³⁹.

Görüldüğü üzere, kategorilendirmede en önemli yeniliklerden biri, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması başlığı altında düzenlenmesi⁴⁰ ve Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasının ikamet şartlı ve ikamet şartsız olarak ikiye ayrılmasıdır.

Tasarının, 10(1) hükmüne göre, “*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı, bu Kanunda belirtilen şartları taşıması halinde, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak bahsetmez.*” Söz konusu hükümde, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasının iki temel şartına da yer verildiğini görüyoruz: (1) yabancının vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunması ve (2) yetkili makamın bu talebi kabul etmesi. 403 sayılı Kanunda yer almayan, ancak ilgili hükümlerin ifade tarzından, yetkili makamın şartları gerçekleşse dahi yabancının başvurusunu kabul etmek zorunda olmadığı yönünde ortaya çıkan sonuç, Tasarıda açıkça hükme bağlanmıştır.

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasının geçerliliği ve sonuçları, öngörülen tüm kategoriler için Tasarının 19. maddesinde belirtilmiştir.⁴¹

39 403 sayılı Kanuna göre Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin sistematik için bkz. yuk. I, A.

40 Buna karşılık evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığının kazanılması, 403 sayılı Kanunda, kanun yoluyla kazanma hallerinin düzenlenmiş olduğu başlık altında düzenlenmiştir.

41 403 sayılı Kanunun 6 ve 7. maddelerinde “... Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığına alınabilirler”, 8. maddesinde, “yeniden vatandaşlığa alınabilir” ifadelerine yer verilmiştir. Söz konusu ifadelerin lafzının da ortaya koyduğu gibi, şartlarını taşımak, başvuru sahibi yabancıya Türk vatandaşlığını kazanma hakkını vermemektedir. Ayrıca yetkili makamın da bu yönde karar vermesi gerekir. Yetkili makamın bu konudaki yetkisi bağlı yetki değildir; dolayısıyla yetkili makam takdir yetkisine sahiptir.

38 NÖMER, s. 66; ULUOCAK, s. 32; AYBAY, s. 111-112; DOĞAN, s. 51 (DOĞAN, ayrıca, karinenin aksinin kimler tarafından ispat edileceğinin belirtilmemesini de hükmün eksikliklerinden biri olarak değerlendirmektedir).

a) Yetkili Makam Kararıyla Vatandaşlığın Kazanılması Yolları

aa) Genel Olarak Vatandaşlığa Alınma

Genel olarak vatandaşlığa alınma (adi telsik, olağan telsik), Tasarının 11. maddesinde hükme bağlanmıştır. Maddenin başlığı “Başvuru için aranan şartlar” olarak tespit edilmiştir. Ancak hükme bakıldığında, genel olarak vatandaşlığa alınmanın şartlarına yer verildiği görülmektedir; dolayısıyla bizatihi Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılması yollarından birini düzenlemektedir. Bu nedenle, başlığın, 403 sayılı Kanunda olduğu gibi, hükmün içeriğini yansıtmak üzere kaleme alınması düşünülmelidir.

403 sayılı Kanunun, genel olarak vatandaşlığa alınmanın düzenlendiği 6. maddesinde öngörülen yedi şart, Tasarıya da alınmıştır. Ayrıca, yeni bir şart daha kabul edilmiştir. 403 sayılı Kanundan farklı olarak, yetkili makamın 11. maddede değil, 17. maddede belirtildiğini görüyoruz.

403 sayılı Kanunu m. 6/II(a)’da yer alan şart, Tasarıya değiştirilerek alınmıştır. Reşit (ergin) olma şartı, ergin ve ayırt etme gücüne sahip olma şeklinde değiştirilmiştir. 403 sayılı Kanunun 6(a) hükmünde aranan reşit olma şartının, reşit ve mümeyyiz olma şeklinde anlaşılması gerektiği doktrinde ittifakla kabul edilmiştir⁴². Dolayısıyla hükmün, bu şekilde kaleme alınması isabetli olmuştur.

Kabul edilen yeni şart, başvuru sahibinin *millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır*. Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları, sınırları net olarak tespit edilemeyen ve zamana göre değişen kavramlardır⁴³. Vatandaşlığın kazanılması ve kaybı şartlarının mümkün olduğu kadar objektif, somut ve sınırları belli şartlarla ortaya konması gerekmektedir. Şarta neden yer verildiği, maddenin gerekçesinin (g) numaralı paragrafında ifade edilmiştir. Buna göre, şartın konulmasından beklenen amacın

- milli güvenlik bakımından tehlike teşkil eden ve milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi

42 SEVİĞ, s. 100-101; GÖGER, s. 65; NOMER, s. 82 vd.; ULUOCAK, s. 54; AYBAY, s. 121 vd.; DOĞAN, s. 76.

43 TİRYAKİOĞLU, s. 82.

veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanlar ile

- herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu hizmetini bozan faaliyetlerde bulunanların

Türk vatandaşlığını kazanmalarının önüne geçmek olduğu anlaşılmaktadır. Gerekçede belirtilen bazı hususların kapsamının da net olmadığını belirtmek gerekir.

403 sayılı Kanunda olmamakla birlikte, Yönetmelikte⁴⁴ ve uygulamada bu ve benzeri şartların arandığı da bilinmektedir⁴⁵. Dolayısıyla, Tasarının yasalaşması halinde, uygulamanın kanunî bir dayanak bulacağını ve Anayasanın 66. maddesiyle de uyumun sağlanacağını söyleyebiliriz⁴⁶. Ancak, öngörülebilirliğin sağlanması açısından, hazırlanacak yönetmelikte kavramların sınırlarının net bir şekilde tespit edilmesi gerekir.

Tasarı m. 11(2)’de, sayılan şartlarla birlikte, yabancıların sahip olduğu vatandaşlıktan çıkması şartının da aranabileceği ve buna ilişkin esasların Bakanlar Kurulunca tespit edileceği belirtilmiştir. Hükmün lafzından, Tasarı ve Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde hâkim olan anlayışın aksine, kişilerin tek vatandaşlık sahibi olmalarının aranabileceği gibi bir izlenim doğmaktadır. Ancak, maddenin gerekçesine bakıldığında, hükmün konulması amacının bundan farklı olduğu anlaşılmaktadır⁴⁷. Buna göre, Bakanlar Kurulu, gerekli gördüğü devlet vatandaşları için böyle bir şart arayabilecektir⁴⁸. Başka bir ifadeyle şart, istisnai olarak, Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen devlet vatandaşları için aranabilecektir⁴⁹. Hangi devlet vatandaşlarından söz konusu şartın isteneceği bilinmediğinden, öngörülebilirliğin ihlal edildiğini söyleyebiliriz⁵⁰. Diğer taraftan, Tasarının söz konusu hükmü lafzen, Bakanlar Kuruluna, gerekçede ifade edi-

44 Bkz. Yönetmelik m. 17(A), (1) ve m. 17/B; DOĞAN, s. 81, dpn. 87.

45 DOĞAN, Vahit/ODABAŞI, Hasan: Yargı Kararları İşığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara: Seçkin 2004, s. 96.

46 TİRYAKİOĞLU, s. 82.

47 Bkz. Tasarı m. 11’in gerekçesi, son parag.

48 Bakanlar Kurulu bu yetkisini iki amaçla kullanabilir: (1) karşı işlem, (2) Türk dış politika nedenleri ile.

49 Bakanlar Kurulunun takdir yetkisi vardır. İsterse, bu şartın aranmamasına da karar verebilir.

50 TİRYAKİOĞLU, s. 83.

len amacın sınırlarını aşan yetkiler vermektedir. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu, sahip olunan vatandaşlıktan çıkmayı, genel bir şart olarak arayabilir. Hükmün, gerekçesinde belirtilen amaca uygun biçimde yenden kaleme alınmasında fayda bulunmaktadır.

ab) Türk Vatandaşlığının İstisnaî Yoldan Kazanılması

Tasarının “*Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller*” başlığını taşıyan 12. maddesi istisnaî olarak vatandaşlığa alınmayı (olağanüstü telsiği), 403 sayılı Kanunun aynı hususu düzenleyen 7. maddesinden farklı bir şekilde kaleme almıştır. 403 sayılı Kanunun 7. maddesinin ilk dört bendine Tasarıda yer verilmemiş⁵¹; son iki bendi ise bazı ufak değişikliklerle Tasarıya alınmıştır. Ayrıca, istisnaî olarak Türk vatandaşlığına alınabileceklere yeni bir grup daha eklenmiştir⁵².

İlk dört bende Tasarıda neden yer verilmediği konusunda, gerekçede bir açıklama bulunmamaktadır. Doktrinde, bunun nedeninin, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine uyum sağlamak amacı olduğu haklı olarak belirtilmektedir⁵³. Gerçekten de, söz konusu bend hükümlerinden bazılarının, Sözleşmenin ayrımcılık yasağını düzenleyen hükümleri ile çelişen yönlerinin bulunduğu görülmektedir. Diğer yandan, 403 sayılı Kanunun 7. maddesinin ilk dört bendinde sayılan kategorilerden bazılarının doktrinde de ciddi şekilde eleştirilmekte olduğunu belirtmek gerekir⁵⁴.

51 Metinden çıkarılan gruplar şunlardır:

“a) *Türk vatandaşlığını herhangi bir şekilde kaybetmiş olanların sonradan doğmuş reşit çocukları,*

b) *Bir Türk vatandaşı ile evli olanlarla, eşleri ve reşit çocukları,*

c) *Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocukları,*

d) *Bir Türk vatandaşı ile evlenme kararıyla Türkiye’de yerleşmiş olanlar.”*

52 403 sayılı Kanunda kullanılan “genel olarak vatandaşlığa alınma” ve “istisnaî vatandaşlığa alınma” gibi bazı madde başlıkları, artık Türk hukukunda benimsenmiş kategorilerdir. Bunların mümkün olduğu kadar Tasarıda da kullanılmasında fayda bulunmaktadır. Örneğin Tasarıda istisnaî vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen maddenin başlığı “*Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller*” şeklinde değiştirilmiştir. İçişleri Komisyonunda da, söz konusu başlığın muğlak olduğu ve açıklığa kavuşturulması gerektiği ifade edilmiştir.

53 Bkz. TİRYAKİOĞLU, s. 84 vd.

54 Örneğin 403 sayılı Kanunun m. 7(b) hükmünde, bir Türk vatandaşı ile evli olanlarla, bunların reşit çocuklarının –diğer şartların da gerçekleşmiş olması kaydıyla– istisnaî yoldan vatandaşlık kazanabilecekleri ifade edilmiştir. Reşit çocuklar için böyle bir hakkın verilmesinin uygun olmadığı ileri sürülmektedir (NOMER, s. 87); yine 403 sayılı Kanunun 7(ç) maddesinden öngörülen durum da, evlenme kararının nasıl tespit edileceği

Tasarı üç grup yabancıyı istisnaî yoldan vatandaşlığa alınabilecekler arasında saymıştır. Bunlar:

“*Türkiye’ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunan kişiler*” (Tasarı m. 12(1)(a)). Grubun kapsamı 403 sayılı Kanun m. 7(d)’den biraz daha geniş tutulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında, bu bent hükmünden yararlanmak isteyen yabancı hakkında ilgili bakanlıklarca gerekçeli teklifin aranması da bir yeniliktir.

“*Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler*” (Tasarı m. 12(1)(b)). 403 sayılı Kanunda da yer alan bu hüküm, doktrinde, idarî kararların yargısal denetime tâbi olması prensibi yönünden eleştiriye açık olması itibarıyla eleştirilmiştir⁵⁵. Zira zaruretin sınırları belli değildir ve bunun, objektif ölçütlerle belirlenmesi de mümkün değildir⁵⁶. Tasarının 12(1)(a) hükmü karşısında böyle bir kategoriye yer verilmesinin gereksiz olduğu da ifade edilmiştir⁵⁷.

“*Göçmen olarak kabul edilen kişiler*” (Tasarı m. 12(1)(c)). Tasarı, Türk vatandaşlığının kazanılması yollarını tek metin altında toplamayı da amaçlamaktadır. Bu nedenle, İskân Kanununun, göçmenlerin Türk vatandaşlığını kazanmalarına ilişkin kurallarını kaldırılmakta ve bu grup istisnaî yoldan Türk vatandaşlığına kazanabilecekler arasına alınmaktadır⁵⁸. Vatandaş-

lık belli olmadığı, Yönetmeliğin ilgili hükmünün açıklayıcı olmadığı gibi, kanunun maksadını aşan bir anlama sahip olduğu ve hükmün Türklerle metres hayatı yaşayanlara Türk vatandaşlığını istisnaî yoldan verme maksadını taşır gözüktüğü için eleştirilmiştir (NOMER, s. 90; AYBAY, s. 129; DOĞAN, s. 85). 403 sayılı Kanunun 5. maddesinin değiştirilirken belirtilen bend hükümlerinin ele alınmamasının doğurduğu sorunlarla ilgili olarak bkz. aşa. Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılmasına ilişkin açıklamalar.

55 NOMER, s. 90-91 ve dpn. 67.

56 TİRYAKİOĞLU, s. 86.

57 TİRYAKİOĞLU, s. 86; idarenin elinde, bazı acil durumlar için böyle bir yetkinin olması gerektiği hakkında bkz. AYBAY, s. 130-131.

58 Tasarı m. 48’de yürürlükten kaldırılan hükümler belirtilmektedir. Yürürlükten kaldırılan hükümler arasında, 2510 sayılı İskân Kanununun 3. maddesinin altıncı fıkrası, 4. maddesinin (Ç) fıkrası ile 6. maddesi de bulunmaktadır. Ancak, söz konusu Tasarının TBMM’ye sunulduğu tarihte yürürlükte olan 2510 sayılı İskân Kanunu, 19.09.2006 tarih ve 5543 sayılı İskân Kanunu ile (RG. 26.9.2006, S. 26301) yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır (bkz. 5543 sayılı Kanun m. 48). İskân Kanunu değişikliğinin İçişleri Komisyonunda da dikkate alınmadığı görülmektedir. Doğabilecek karmaşıklığın önüne geçilebilmesi açısından yürürlükten

lığın kazanılması yollarının tek bir metinde toplanmak istenmesi isabetli bir yaklaşımdır.

403 sayılı Kanun m. 7(ç)'de Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocukları istisnaî yoldan Türk vatandaşlığını kazanacak kişiler arasında sayılmıştır. Belirtildiği üzere, söz konusu bend Tasarıdan çıkarılmıştır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin ayrımcılığı yasaklayan 5. maddesine uyum açısından da, hükmün metinden çıkarıldığı düşünülebilir. Zira Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin “ayrımcılık yasağı” başlığını taşıyan 5. maddesinin ilk paragrafı, Taraf devletin vatandaşlığına ilişkin kurallarının, cinsiyet, din, ırk, renk, ulusal veya etnik köken açısından ayrımcılık oluşturan farklılıklar veya uygulamalar içermeyeceğini hüküm altına almıştır.

5543 sayılı İskân Kanununda göçmen, *Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar* şeklinde tanımlanmıştır (5543 sayılı Kanun m. 3). Tanım karşısında, istisnaî yoldan Türk vatandaşlığına alınabilecek göçmenlerin, dolaylı yoldan Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmaları gerektiği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu da, ileride, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine taraf olunması halinde, Sözleşmenin 5. maddesinin ihlali anlamına gelecektir. Bu husus nazara alınarak, hükmün yeniden gözden geçirilmesinde fayda bulunmaktadır.

403 sayılı Kanunda sayılan kişilerin istisnaî yoldan Türk vatandaşlığına alınabilmeleri için, genel olarak vatandaşlığına alınma şartlarından, “*müracaat tarihinden geriye doğru Türkiye’de 5 yıl ikamet etmiş olma*” ve “*Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışı ile teyit etmiş olma*” dışındakilerin aranacağı belirtilmiştir (403 sayılı Kanun m. 7/I). Tasarıda ise, bu kişiler için, sadece millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartının aranacağı ve bu şartı taşıyanların yetkili makamın kararı ile Türk vatandaşı olabileceği ifade edilmiştir⁵⁹. Tasarının bu hükmü, yasalaşması halinde karmaşaya ve yorum ihtilâflarına yol açabilecek niteliktedir. Örneğin ergin ve ayırt etme gücünden yok-

sun yabancılar istisnaî yoldan vatandaşlık kazanmak için başvuru yapabilecekler midir? Tasarının bu yaklaşımıyla, istisnaî vatandaşlığa alınma açısından Türkiye ile ilgi bağını gösteren şartların aranmasına da son verilmektedir⁶⁰.

Tasarıda istisnaî yoldan vatandaşlığın kazanılmasına karar verecek yetkili makam değiştirilmemiştir. Madde 12(1)'e göre de, öngörülen şartları taşıyan yabancılar, İçişleri Bakanlığının teklifi, Bakanlar Kurulunun kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunu bağlamaz. Bakanlar Kurulu, Bakanlığın teklifine uygun karar vermek durumunda olmadığından teklifin aksine karar verebilir. Yukarıda belirtildiği üzere, Tasarının 12(1)(a) hükmü uyarınca istisnaî yoldan vatandaşlık kazanma başvurusunda bulunanlar için ilgili bakanlıkların da gerekçeli teklifte bulunması gerekmektedir. Hükümde geçen bakanlıklar ifadesinin, İçişleri Bakanlığını kapsamadığı açıktır.

ac) Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması

i) Genel Olarak

Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması 403 sayılı Kanunun aynı konuyu düzenleyen 8. maddesinden farklı bir şekilde düzenlenmiştir⁶¹. Tasarıda vatandaş-

60 İlgi şartının 403 sayılı Kanunda öngörülmesine rağmen, özellikle 7. maddenin son iki bend hükmüne göre vatandaşlık kazananlar için bu şartın bazen aranmadığı ve bu nedenle –ki Tasarıya da sadece bahsi geçen son iki bend hükmü alınmıştır– çıkacak garip durumların önlenmesi amacıyla bu yönde bir düzenlemeye yer verilmesinin uygun olduğu belirtilmiştir (DOĞAN, s. 83).

61 403 sayılı Kanunun 8. maddesi, 04.06.2003 tarihli ve 4866 sayılı Kanunla değiştirilmesinden evvel “*Bu kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanları, Bakanlar Kurulu ikâmet şartı aranmaksızın yeniden vatandaşlığa alabilir. 35. madde hükmü saklıdır.*” hükmünü içeriyordu. Buna göre, çıkarma istisna olmak üzere, vatandaşlığı kaybeden herkes için bu hak tanınıyordu. Değişiklikten önce bu haktan yararlanabileceklerin listesi için bkz. GÖGER, s. 81, ancak yazar, aynı yerde, vatandaşlığı alınma kararı iptal edilenlerin bu haktan yararlanamayacaklarını ifade etmektedir; aksi görüş için bkz. SARGIN, s. 42.

Yönetmeliğin 12. maddesi, Kanunun 8. maddesinin açık hükmüne karşın, sadece üç gruba yer vermektedir. 4866 sayılı Kanun değişikliği sonuçta, Yönetmeliğe uygun bir düzenleme getirmiş olmaktadır. Yapılan değişiklik ile 8. madde herkese hak veren niteliğinden çıkmış ve sayılan gruplar için bu hakkı veren bir görünüm kazanmıştır. Kanun koyucunun, vatandaşlığı kaybedenler arasında neden böyle bir ayırım yaptığı ve yeniden vatandaşlığa alınma yolundan yararlanabilecekleri sınırladığı anlaşılacaktır (SARGIN, s. 42).

4866 sayılı Kanunla getirilen diğer bir önemli değişiklik ise, vatandaşlığın kaybı yolları esas alınarak, bunlardan bir kısmı için Bakanlar Kurulunun, bir kısmı için ise İçişleri Bakanlığının yet-

kaldırılacak hükümlerin yeni 5543 sayılı Kanun dikkate alınarak tekrardan düzenlenmesi zorunludur (TİRYAKIOĞLU, s. 87).

59 Bkz. Tasarının 12. maddenin gerekçesi.

lığın yeniden kazanılmasına ilişkin başlıca üç hüküm bulunmaktadır: madde 13, 14 ve 44⁶².

Tasarı m. 13'de Türk vatandaşlığının ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılması; 14'de Türk vatandaşlığının ikamet şartına bağlı olarak yeniden kazanılması ve 44'de ise 403 sayılı Kanuna göre haklarında kaybettirme kararı verilenlerin bir kısmının yeniden Türk vatandaşlığını kazanması hususu düzenlenmiştir.

Tasarının söz konusu hükümlerine bakıldığında, yine vatandaşlığı bu yoldan kazanacaklar tek tek belirtilmiş olmakla birlikte, kural olarak Türk vatandaşlığını kaybeden her gruba yer verildiği görülmektedir. Bunun tek istisnasını, Tasarının 31. maddesi uyarınca, vatandaşlığa alınma kararı iptal edilen kişiler oluşturmaktadır.

Hükümetin hazırladığı Tasarıda yeniden vatandaşlığın kazanılmasında aranan ortak şart, milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek bir halin bulunmamasıdır. Söz konusu hükümlerin hepsinde bu şart aranmıştır. Esas Komisyon, vatandaşlığın bu yoldan kazanılmasında kolaylık sağlanması amacıyla, şartı hafifletmiştir. Komisyon tarafından kabul edilen Tasarı metnine göre, vatandaşlığın yeniden kazanılması talebinde bulunan kişinin "*milli güvenlik açısından*" engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması gerekmektedir.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin 9. maddesinde, vatandaşlığın yeniden kazanılmasına (*recovery of nationality*) ilişkin düzenleme yapma zorunluluğu getirilmiştir. Bu hükme göre, âkit devletlerin, ülkelerinde yasal ve hukuken oturan, eskiden vatandaşı olan kişilerin yeniden vatandaşlığı kazanmalarını kolaylaştırmak yükümlülükleri vardır⁶³. Sözleşme, eskiden vatandaşı oldukları ülkede ikamet etmekte olan kişilerin, yeniden vatandaşlığa alınmalarını kolaylaştırmak amacını taşımaktadır. Dolayısıyla, Sözleşmenin

kili olduğunun hükme bağlanmış olmasıdır. Buna karşılık, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen 10. maddede gerekli değişikliklerin yapılmamış olmasıdır (bkz. SARGIN, s. 43-44).

62 İçişleri Komisyonu tarafından kabul edilen metinde madde numaraları 13, 14 ve 43'dür.

63 GÜNGÖR, s. 239; TANRIBİLİR, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, s. 809; âkit devlet, Sözleşmenin 29. maddesi uyarınca, IV. Bölümde yer alan bu hükme Sözleşmenin amacına uygun düşüğü ölçüde çekince koyarak yükümlülüğünden kurtulabilir.

bu hükmü, ülkede ikamet etmeyen eski vatandaşların yeniden vatandaşlığa alınmalarını yasaklayan bir yoruma müsait değildir. Ancak, böyle bir ayırım yapılacaksa, ayırımın temellerinin haklı gerekçelere dayanması gerekir.

ii) Tasarı m. 13

Tasarının 13(1) hükmüne göre, "... aşağıda belirtilen kişiler Türkiye'de ikamet etme süresine bakılmaksızın Türk vatandaşlığını Bakanlık kararıyla yeniden kazanabilirler." Maddenin metninde "... ikamet etme süresine bakılmaksızın ...", başlıkta ise "... ikamet şartı aranmaksızın ..." ifadelerine yer verilmiştir. Metindeki ifadenin, amacın öyle olmadığı anlaşılacakla birlikte, az da olsa belli bir süre ikamet etmiş olma şeklinde yorumlanması ihtimali vardır. Bu nedenle, başlıkla metnin uyumlu hale getirilmesi önerilebilir.

İkamet şartı aranmaksızın vatandaşlığı yeniden kazanacaklar şunlardır: (1) çıkma izni olarak Türk vatandaşlığını kaybedenler ve (2) ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybetmiş olmakla birlikte, Tasarı m. 21 uyarınca, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kazanma başvurusunda bulunmayanlar⁶⁴. Tasarı, 403 sayılı Kanunda sayılanlara, söz konusu çocukları da ekleyerek, yeniden vatandaşlık kazanma başvurusunda bulunabileceklerin kapsamını genişletmektedir. Sayılan bu kişiler, vatandaşlığı, İçişleri Bakanlığının kararıyla kazanabilirler.

403 sayılı Kanununun 8. maddesinde, evlenmek ve kocasının vatandaşlığını seçmek suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ve evlenmenin sona ermesinden sonraki üç yıl içinde Türk vatandaşlığını seçme hakkını kullanmadığı için kazanamayan kadınlar da, yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilecekler arasında sayılmıştır. Ancak, Tasarıda kadınlara böyle bir hak verilmemiştir. Tasarının düzenleme tarzı açısından, söz konusu kadınların metinden çıkarılması tutarlıdır. Zira Tasarıya göre yabancıyla evlenen kadına evlenme nedeniyle, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılma imkânı verilmemektedir. Kadın, evlenme nedeniyle değil, ancak çıkma izni almak yo-

64 Bu çocuklar, yetkili makamdaki çıkma izni almak veya seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılan ana veya babalarını takip ederek vatandaşlıklarını kaybeden küçük çocuklardır (bkz. Tasarı m. 27(2) ve m. 35(2)).

luyla Türk vatandaşlığından ayrılabilir. Bu takdirde, kadın, Tasarının 13(1)(a) hükmü uyarınca, Türk vatandaşlığını yeniden kazanma başvurusunda bulunabilecektir⁶⁵.

iii) *Tasarı m. 14*

Tasarının 14. maddesinde sayılan kişilerin, yeniden vatandaşlık kazanabilmeleri için Türkiye’de üç yıl ikamet etmiş olmaları şartı vardır⁶⁶. Bunlar, (1) Türk vatandaşlığını, Tasarı m. 29 uyarınca Bakanlar Kurulunun kaybettirme kararı dolayısıyla kaybedenler; (2) Türk vatandaşlığını Tasarı m. 34 uyarınca, seçme hakkını kullanmak suretiyle kaybedenlerdir. Kaybettirme kararıyla Türk vatandaşlığını kaybedenler Bakanlar Kurulu kararıyla, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kaybedenler ise İçişleri Bakanlığı kararıyla yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilirler. 403 sayılı Kanunun yeniden vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen 8. maddesinde, 12. madde uyarınca seçme hakkını kullanarak vatandaşlıktan çıkan kişilere yer verilmemiştir; bu nedenle bunlar, ancak 403 sayılı Kanunda öngörülen diğer yollardan yararlanarak Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Tasarı, bunları da yeniden vatandaşlık kazanabilecekler kategorisine almış bulunmaktadır.

Türkiye’de ikamet şartının hangi süreden itibaren başlayacağı madde metninden anlaşılamamaktadır. Başka bir ifadeyle, başvurudan geriye doğru üç yıl Türkiye’de ikamet etmiş olmak mı aranacak; yoksa Türk vatandaşlığının kaybından sonra fakat başvurudan önce, herhangi bir zaman aralığında üç yıl ikamet

etmiş olma da yeterli sayılacak mıdır? Hatta işin niteliğine ters düşse bile, madde hükmü, vatandaş iken Türkiye’de ikamet edilmesini yeterli sayar bir şekilde yoruma da müsaittir.

403 sayılı Kanunun 8. maddesinde sayılan kişilerin Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri için, ikamet şartı aranmayacağı açıkça ifade edilmiştir. Sayılan kişiler arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Tasarıyla neden böyle bir ayırımı gidildiği anlaşılamamaktadır. Örneğin, çıkma izni almak suretiyle vatandaşlıktan ayrılanlar için ikamet şartı aranmakta, buna karşılık seçme hakkını kullananlar için ikamet şartı aranmamaktadır. Maddelerin gerekçelerinde de, ayırımı ilişkin net bir açıklama bulunmamaktadır. Tasarının 14. maddesinin gerekçesinde yer alan “*Vatandaşlık, karşılıklı hak ve yükümlülüklerin varlığı ile birlikte duygu bağlantısını da temel alan hukuki bir bağdır*” ifadesi de, ayırımın temelindeki anlayışı yansıtmamaktadır⁶⁷.

Belirtilen nedenlerle, ikamet şartına dayanan böyle bir ayırımı gidilmekten vazgeçilmesi tavsiye edilmektedir⁶⁸. Ancak, yine de ayırım korunmak isteniyorsa, bahsedilen yorum ihtilâflarının önüne geçmek için, başvurudan itibaren geriye doğru üç yıl Türkiye’de ikamet etmiş olma şartının aranması ve metnin bu şekilde düzeltilmesi daha doğru görülmektedir.

İstisnai olarak Türk vatandaşlığının kazanılması şartlarına ilişkin eleştirilerimiz burada da geçerlidir. Genel olarak vatandaşlığa alınma şartlarından sadece birine (millî güvenlik bakımından engel hali bulunmama) yer verilmesi karmaşaya yol açabilir.

iv) *Tasarı m. 44*⁶⁹

403 sayılı Kanunun 25. maddesinde 8 bend halinde, kaybettirme kararına neden olacak eylem tipleri yer almaktadır⁷⁰. Tasarıya bakıldığında, kaybettirme ne-

65 TİRYAKIOĞLU, s. 87, dph. 11.

66 Tasarı m. 15’de, ikamet ve sürelerin hesaplanması düzenlenmiştir. Aynı zamanda, genel olarak vatandaşlığa alınma için aranan ikamet koşulu için de geçerli olacak bu şart, 403 sayılı Kanunun aynı hususu düzenleyen 9. maddesinden oldukça farklı şekilde hükme bağlanmıştır. Sadece 403 sayılı Kanunun m. 9/1’de yer alan, “*Bir yabancı için ikamet, Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye’de oturmaktır.*” hükmü Tasarıya da alınmıştır. Bunun dışında, ikamet şartına ilişkin hüküm tamamen değiştirilmiştir. Tasarıya göre, Türkiye’de ikametgâh sahibi olmak, ikamet şartı bakımından bir önem taşımamaktadır. Tasarının hükmüne göre, yabancının, başvuru için aranan ikamet süresi içinde toplam altı ay geçmemek üzere Türkiye dışında bulunması, ikamet süresini kesmeyecektir. Ayrıca, yine hükme göre, yurt dışında geçirilen süreler, ikamet edilen süre içinde değerlendirilecektir.

Ayrıca, Tasarının 1. geçici maddesinde istisnaî bir hükme yer verilmiştir. Buna göre, genel olarak vatandaşlığa alınmanın düzenlendiği m. 11(1)(b)’de düzenlenen ikamet süresinin, Türk soylu yabancılar için, 31.12.2010 tarihine kadar iki yıl olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

67 TİRYAKIOĞLU, s. 87-88.

68 TİRYAKIOĞLU, s. 88.

69 İçişleri Komisyonun hazırladığı Tasarı metninde, bazı hükümlerin yeri değiştiğinden, konuyu düzenleyen madde numarası 43’dür.

70 403 sayılı Kanun m. 25:

a) (Değişik: 13.02.1981-2383/6. m.) İzin almaksızın kendi istekleriyle yabancı bir Devlet vatandaşlığını kazananlar;

b) Yabancı bir Devletin, Türkiye’nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunup da Hükümetçe, bu görevi bırakma-

denlerinin azaltılmış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, 403 sayılı Kanunda sayılan kaybettirme nedenlerinden sadece ikisi (403 sayılı Kanun m. 25(b) ve (c)) Tasarıya alınmıştır. Bu iki nedene ise yeni bir neden eklenmiş bulunmaktadır⁷¹.

Tasarının 44. maddesinde, 403 sayılı Kanunun kaybettirme nedenlerini düzenleyen 25. maddesinde yer almakla birlikte Tasarıya alınmayan hükümlerine göre haklarında kaybettirme kararı verilmiş olanlara Türk vatandaşlığını yeniden kazanma imkânı verilmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25 inci maddesinin (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişiler başvurmaları halinde, milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla, Türkiye’de ikamet etme şartı aranmaksızın Bakanlar Kurulu kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alınabilirler.*”

ları kendilerine yurt dışında elçilik veya konsolosluklarımız, yurt içinde ise mahalli mülkiye amirleri tarafından bildirilmesine rağmen üç aydan az olmamak üzere verilecek münasip bir süre içerisinde kendi istekleriyle bırakmıyanlar;

c) Türkiye ile savaş halinde bulunan bir Devletin her türlü hizmetinde kendi istekleriyle Hükümetin izni olmaksızın çalışmaya devam edenler;

ç) Yurt dışında bulunup da muvazaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye’de savaş ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da, yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenler;

d) Sevk sırasında veya kıtalarına katıldıktan sonra yurt dışına kaçıp da kanuni süre içinde dönmeyenler;

e) Silahlı Kuvvetler mensupları ile askerlik görevini yapmakta olanlardan görev, izin, hava değişimi veya tedavi için yurt dışında bulunup da süresi bittiği halde mazeretsiz olarak üç ay içinde geri dönmeyenler;

f) Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazandıktan sonra kesintisiz olarak en az yedi yıl Türkiye dışında oturan ve Türkiye ile ilgisini ve bağlılığını kesmediğine ve Türk vatandaşlığını muhafaza ettiğine delalet edecek resmi temas ve işlemleri bulunmayanlar.

g) (Bu bend hükmü 27.05.1992 tarih ve 3808 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır).

h) (Ek: 13.02.1981–2383/6. m.) Herhangi bir yolla yabancı bir Devlet vatandaşlığını kazanmış olup, kesintisiz olarak en az yedi yıl Türkiye dışında oturan ve Türkiye ile ilgisini ve bağlılığını kesmediğine ve Türk vatandaşlığını muhafaza etmek isteğine delalet edecek resmi temas ve işlemlerde bulunmayanlar.

(13.02.1981 tarih ve 2383 sayılı Kanunla eklenen fıkra, 27.05.1992 tarih ve 3808 sayılı Kanunla metinden çıkarılmıştır) *(ç), (d) ve (e) bendlerine göre karar verilebilmesi için Milli Savunma Bakanlığının teklifi şarttır.*”

71 Tasarının söz konusu hükümlerinin ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. **TANRIBİLİR, Feriha Bilge**: “Vatandaşlığın İrade Dışı Kayıp Halleri”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 150 vd.

Hükümün açık ifadesi karşısında, 403 sayılı Kanunun 25. maddesinin, birinci fıkrasının (a), (ç), (d) ve (e) bendlerine göre haklarında kaybettirme kararı verilenler için böyle bir imkân tanınmıştır. Yine hükümün açık ifadesinden anlaşıldığı üzere, bu hükme göre vatandaşlığın kazanılması yeniden vatandaşlığın kazanılması yollarından biridir. Tasarı hükümleri uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenler için Türkiye’de üç yıl ikamet şartı aranırken, 403 sayılı Kanunun belirtilen hükümleri uyarınca kaybettirme kararına muhatap olanlar için ikamet şartı aranmamaktadır.

403 sayılı Kanun da yürürlüğe girdiğinde, ilga ettiği düzenlemelere göre haklarında ıskat (çıkarma) kararı verilmiş kişilere böyle bir hak vermiş bulunmaktadır (403 sayılı Kanun Geçici m. 2)⁷². Ancak hakkın kullanılması için birtakım şartlar aranmaktadır. Bunlar, madde hükmünden yararlanabilmek için, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde tanınan hakkın kullanılması, ıskat edilen kişinin daha önce doğum yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olması ve vatandaşlığın yeniden kazanılmasında sakınca görülmemesidir.

403 sayılı Kanunun ilga edilen ve Tasarı metnine alınmayan diğer kaybettirme nedenleriyle ve çıkarma kararıyla vatandaşlığı kaybetmiş kişiler hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır⁷³. Tasarının bu haliyle yasallaşması demek, kanun koyucunun kaldırılan eylem tiplerini artık vatandaşlığın kaybına neden olan vatandaşlıkla bağdaşmayan bir eylem tipi olarak görmemesi anlamına gelecektir. Bu nedenle, söz konusu hükümün, belli bendlerin sayılması şeklinde sınırlayıcı olarak değil de, genel olarak ifade edilmesi ve 403 sayılı Kanunun belirtilen geçici maddesi dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi tavsiye edilebilir. Bu bağlamda Tasarının 44. maddesinde öngörülme-yen süre şartına yer verilmesi de isabetli olacaktır.

72 403 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki tarihlerde de zaman zaman çıkarılan kanunlarla, vatandaşlığı irade dışı kaybetmiş kişilerin yeniden vatandaşlığı kazanma imkânı getirilmiştir. Bkz. 403 sayılı Kanun ek geçici madde 1 ve geçici madde.

73 Tasarayı hazırlayanlar, bu hükümlere göre vatandaşlığın kaybı söz konusu olmadığından hükümün kapsamını daraltmış olabilirler. Eğer, öyle ise, hariç tutulan hükümlere neden yer verilmediğinin gerekçede belirtilmesi isabetli olacaktır.

ad) Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması Tasarının 16. maddesinde düzenlenmiştir⁷⁴. 403 sayılı Kanun'un aynı hususu düzenleyen 5. maddesine göre önemli bazı farklılıklar vardır⁷⁵. En önemli yenilik, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması hususunun, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması yolları arasına alınmasıdır⁷⁶. Böylece, 403 sayılı Kanun'un 5. maddesine ilişkin görüş ayrılığının sona ereceği ifade edilebilir⁷⁷. Şu halde, bu yoldan yararlanarak vatandaşlığın kazanılabilmesi için, öngörülen şartları taşıyan yabancıların başvuruda bulunması ve yetkili makamın da bu yönde karar ver-

74 Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin m. 6(4)(a) hükmü, âkit devletler için, tâbiyetindeki kişilerin eşlerinin, vatandaşlık kazanmalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapmak yükümlülüğünü getirmektedir.

75 403 sayılı Kanuna göre evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması ve KKTC vatandaşlarının Türk vatandaşlığını kazanmaları hususu, değişiklik getiren kanun hükmünün gereği olarak ayrı bir yönetmelikle düzenlenmiştir: 04.05.2004 tarih ve 2004/7275 sayılı Türk Vatandaşı İle Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Yönetmelik [2004/7275 sayılı Yönetmelik]. Bkz. RG. 24.05.2004, S. 25471.

76 Evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması bazı modern hukuk sistemlerinde de yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması olarak hükmle bağlanmaktadır. Söz konusu düzenlemelerde, genel olarak vatandaşlığa alınma şartlarına göre daha hafif şartlarla vatandaşlığın kazanılmasına imkân verilmektedir. Bu düzenlemelerin bazılarında, evliliğin gerçek ve devam ediyor olmasının yanında, başvuru sahibinin kural olarak belli bir süre eşi ile o ülkede ikamet etmesi şartı da aranmaktadır (bkz. SARGIN, s. 30-31, dñn. 8 ve 9). Dolayısıyla, evlilik tek başına ilgi bağımlı ortaya koyan bir unsur olarak dikkate alınmamakta, ikamet etme şartıyla, ülkeyle olan ilgi bağımlı ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

77 403 sayılı Kanunun m. 5/1'in son cümlesi "*Başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, bu durumun tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanırlar.*" hükmünü taşımaktadır. Hüküm karşısında, evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının, yetkili makam kararıyla mı yoksa seçme hakkının kullanılması yoluyla kazanma mı olduğu konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Hükümde geçen "inceleme ve soruşturma", hükmün gerekçesi ve ilgili Yönetmelikten yola çıkılarak, burada yetkili makam kararıyla kazanmanın söz konusu olduğu belirtilmiştir (AYBAY, s. 137-138). Buna karşılık, hükmün, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması hallerinden farklı şekilde kaleme alındığı görülmektedir. İçişleri Bakanlığının, m. 5'de belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde, başvuruyu reddetme konusunda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. İdareye verilen yetki, şartların mevcut olup olmadığını tespit eder. Dolayısıyla, 403 sayılı Kanun m. 5/1'de düzenlenen husus, seçme hakkı ile vatandaşlığın kazanılmasıdır (SARGIN, s. 33 vd.).

mesi gerekmektedir⁷⁸. Evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında yetkili makam, Tasarının 16. maddesinde değil, 18. maddede İçişleri Bakanlığı olarak tespit edilmiştir.

403 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ilk cümlesinde yer alan, bir Türk vatandaşı ile evlenmenin, kendiliğinden Türk vatandaşlığını bahşetmeyeceği ilkesi, Tasarıya da alınmıştır. Tasarıya göre, evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması için gerekli şartlar şunlardır:

- en az üç yıldan beri evli olmak,
- evliliğin devam ediyor olması,
- aile birliği içinde yaşama,
- evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama,
- millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama.

İlk üç şart, 403 sayılı Kanunun 5. maddesinde de aranan şartlardır. Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama ise, 403 sayılı Kanunda bulunmama ile birlikte 2004/7275 sayılı Yönetmelikte belirtilen "*fuhuş yapmak, fuhşa aracılık etmek veya fuhuş zorlamak, kadın ticareti yapmak gibi herhangi bir faaliyet içinde bulunmama*" şartını karşılayacak şekilde kaleme alınmıştır⁷⁹. Amaç, evliliğin gerçek bir evlilik olduğunu tespit etmektir. Evliliğin gerçek bir evlilik olması, vatandaşlığın kazanılabilmesi için yeterli kabul edilmiştir. Belirtilen son şart ise, yine 403 sayılı Kanunda olmamakla birlikte, 2004/7275 sayılı

78 403 sayılı Kanunun 5. maddesi değiştirilirken, bir Türk vatandaşı ile evli olanlar ve bir Türk vatandaşıyla evlenme kararıyla Türkiye'de yerleşmiş olanların Türk vatandaşlığını istisnaî yoldan kazanabileceklerine ilişkin m. 7'de yer alan düzenlemelere dokunulmamıştır. 403 sayılı Kanunun 7. maddesinde, sayılan bu kişiler için de herhangi bir süre öngörülmemiştir. Dolayısıyla, bir Türk vatandaşı ile evli olan, kendi menfaatine göre bu yoldan kazanabileceklere ilişkin m. 7'de yer alan düzenlemeler. Diğer yandan, evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığının kazanılması yolu bir yandan yabancı kocaları da kapsamına alacak şekilde genişletilmiştir, ancak bir yandan da öncesine göre zorlaştırılmıştır. Mevcut durum itibarıyla, evlilik nedeniyle Türk vatandaşlığının kazanılması şartları zorlaştırılmışken, henüz evlenmemiş, ancak evlenme kararında olan yabancıların Türk vatandaşlığını kolay yoldan kazanabilecekleri hususu gerçekten eleştiriye açıktır (AYBAY, s. 140-141; SARGIN, s. 35-36). İlgili hükümleri nazara alındığında Tasarının bu karmaşık duruma da son verdiğini ifade edebiliriz.

79 TİRYAKİOĞLU, s. 87, dñn. 11.

Yönetmelik'te, aranan şartlar arasında sayılmıştır⁸⁰.

Söz konusu yönetmelikle getirilen son iki şartın, 403 sayılı Kanunun ilgili hükmünde yer almamasına karşın, Yönetmelikle aranıyor olması, Anayasanın 66. maddesinde ifadesini bulan kanunilik ilkesine aykırı olduğu için eleştirilmektedir⁸¹. Son iki şarta Tasarıda yer verilmekle, söz konusu şartlar, kanunî bir temelle kavuşmaktadır. Ancak, diğer yandan bu şartların aranmasının gerekliliği de ayrı bir tartışma konusudur⁸².

403 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 2003 yılında değiştirilmesinden önceki halinde, yabancı kadının, vatansız veya bir Türk vatandaşı ile evlenmekle eski vatandaşlığını kaybetmesi durumunda Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanacağı hükme bağlanmıştır. İki halde irade dışı vatandaşlığın kazanılması hali düzenlendiğinden 5. maddeye, kanun yoluyla kazanma başlığı altında yer verilmiştir. 2003 yılında yapılan ve halen yürürlükte olan değişikliğe göre, bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancı –kadın veya erkek olması fark etmemektedir–, evlenmekle sahip olduğu vatandaşlığı kaybediyorsa kendiliğinden Türk vatandaşlığını kazanacaktır; yani vatansızların evlenme yoluyla vatandaşlığı kazanmaları ancak m. 5'de belirtilen şartları taşıması halinde mümkündür.

Tasarı m. 16'da, evlenme dolayısıyla sahip olunan vatandaşlığın kaybı halinde kendiliğinden Türk vatandaşlığının kazanılacağına yönelik hükme yer verilmemiştir. Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması yolunun yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarından biri altında düzenlenmesi karşısında, metinde söz konusu hallerde yer verilmemesi yerindedir. Ancak, Tasarı'nın diğer hükümlerinde de, evlendiğinde vatansız olan veya vatansız duruma düşecek olan eşlerin vatandaşlık kazanabilecekleri kolay bir yol öngörülmemiştir. Şu durumda, söz konusu vatansız veya evlenmekle vatansız duruma düşmüş kişiler de, m. 16'da aranan

şartların gerçekleşmesi halinde yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanabileceklerdir⁸³.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin m. 4(c) hükmünde, evliliğin veya evliliğin sona ermesinin ya da evlilik sırasında eşlerden birinin vatandaşlığının değişmesinin, diğer eşin vatandaşlığını kendiliğinden etkilemeyeceği bir ilke olarak konmuştur. Dolayısıyla, Tasarı'nın yaklaşımı, Sözleşmeye de uygunluk göstermektedir. Bununla birlikte, Sözleşme'nin 6(4) (a) hükmüne göre, taraf devletler, vatandaşlarının eşlerinin kolay yoldan vatandaşlık kazanmalarını sağlayan hükümler getirebilirler. Dolayısıyla Tasarı m. 16'daki düzenleme, Sözleşmenin bu hükmü anlamında, kolaylaştırılmış yoldan Türk vatandaşlığının kazanılmasını sağlamaktadır.

Tasarı'da, evlilik birliği içinde yaşama şartına bir istisna getirilmiştir. Buna göre, başvurudan sonra, Türk vatandaşı eşin ölümü nedeniyle evliliğin sona ermesi halinde, evlilik birliği içinde yaşama şartı aranmayacaktır (Tasarı m. 16(2)). Bu hüküm, aynı zamanda evliliğin devam ediyor olması şartı açısından da istisna teşkil etmektedir. Ancak, başvurudan sonra, Türk eşin kusuru nedeniyle evliliğin sona ermesine yönelik herhangi bir hüküm bulunmamaktadır⁸⁴. Bunlar ancak,

83 Vatansızlığın önlenmesi, vatandaşlık hukukunun direktif ilkelere olduğu gibi, uluslararası sözleşmelerde de bu yönde hükümler bulunmaktadır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin 4(b) hükmü de, vatansızlık hallerinin önlenmesini ilke olarak benimsemiştir. Bu ilke bağlamında, Türk vatandaşıyla evlenen vatansız veya evlenmekle vatansız duruma düşen kişilerin Türk vatandaşlığını kazanmalarının kolaylaştırılması ve bunlara yönelik olarak Tasarı'nın 12. maddesine bir bend eklenmesinin uygun olacağı tavsiye edilmektedir (TİRYAKIOĞLU, s. 90; aynı görüşler için bkz. ERDEM, s. 105; RUHİ, Ahmet Cemal: "Evlenme Yolu İle Türk Vatandaşlığının Kazanılması", Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT), Ankara: Seçkin 2008, s. 117). Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin m. 4(d) hükmünün evlenmeyle vatandaşlığın irade dışı etkilenmesi ilkesini getirirken, 4(b) hükmünün vatansızlık hallerinin engellenmesi ilkesini getirmesi karşısında, vatansız veya evlenmekle vatansız hale gelecek yabancıların bu yolla vatandaşlık kazanımını derhal, ancak "eşin iradesinin varlığı" kaydına bağlamanın uygun olacağı yönünde bkz. SARGIN, s. 35, dnp. 20. Dolayısıyla yazar, söz konusu eşler için seçme hakkının kullanılması yoluyla vatandaşlığın kazanılması imkânının getirilmesini uygun görmektedir. 84 AYBAY, 403 sayılı Kanunun 5. maddesine ilişkin değerlendirmelerinde, "TVK değişik m. 5'in anlatımından, evliliğin başvurunun sonuçlanmasına kadar sürmesi gerektiği sonucu çıkarılır. Ancak, Kanun'un sözünü bu kadar dar yorumlamamak gerektiği düşünülmelidir. ... idare, takdir yetkisini kullanırken, evliliğin hangi koşullarda ve hangi nedenle sona ermiş olduğunu dikkate almalıdır. Örneğin, evliliğin, Türk eşin kusurlu bulunduğu bir boşanma davası sonucunda sona ermesi, başvurunun, evlili-

80 2004/7275 sayılı Yönetmelik m. 2/II (c)'de, söz konusu şart "Kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak açısından sakıncalı olmamak" şeklinde ifade edilmiştir. Tasarıda "genel ahlak" ifadesine yer verilmemiştir.

81 TİRYAKIOĞLU, s. 90.

82 Eleştiriler için bkz. ERDEM, B. Bahadır: "Vatandaşlık Kanunu Tasarısında Evlenme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Düzenleme", Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT), Ankara: Seçkin 2008, s. 102 vd.

şartları varsa, diğer yollardan yararlanarak Türk vatandaşlığını kazanabileceklerdir⁸⁵.

Tasarı'da, evlenmenin butlanının kazanılan vatandaşlık üzerindeki etkisini düzenleyen, 403 sayılı Kanunun m. 5/III hükmü de korunmuştur. Dolayısıyla, evlilik akdi sırasında iyi niyetli olan ve daha sonra evlilik nedeniyle vatandaşlık kazanan kişinin, kazandığı vatandaşlık butlan kararından etkilenmeyecektir. Tasarı'da "*Butlanına karar verilmiş evlenmeden olan çocuklar ana veya babaları hüsnüniyetli olmasalar dahi Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.*" hükmüne (403 sayılı Kanun m. 5/IV) yer verilmemiştir. Bu çocuklar, çoğunlukla ana ve/veya baba Türk olduğundan soy bağı esasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını zaten kazanmış olacaklarından hükme yer verilmemesinin bir sakıncasının olmadığı söylenebilir⁸⁶.

Son olarak, diğer vatandaşlığın yetkili makam kararıyla kazanılması hallerinde olduğu gibi, söz konusu şartlar dışında, genel olarak vatandaşlığa alınmanın şartlarından sadece birine yer verilmiş bulunmaktadır. Bu durum, özellikle yabancı eşin ehliyetinin olmaması, kısıtlanması hallerinde, ileride sıkıntılar doğuracaktır⁸⁷.

b) Yetkili Makam Kararıyla Vatandaşlığın Kazanılması Usulü

aa) Başvuru Makamı, Yapılacak İnceleme ve Araştırma

Bu husus Tasarı'nın 17, 18 ve 37. maddelerinde düzenlenmiştir.

ğın sona ermesi nedeniyle reddi için yeterli gerekçe sayılmamalıdır. TVK m. 5'in değişik biçiminin sözü, bu genişletici yoruma elverişli görünmese de, amaca göre yorum yöntemiyle bu sonuca varılabilir." görüşlerine yer vermiştir (AYBAY, s. 142); böyle bir imkânın, Türkiye ile yakın ilginin varlığının ortaya koyulması halinde verilmesinin uygun olacağı, ancak mevcut hükmün böyle bir yoruma müsait olmadığı hakkında bkz. SARGIN, s. 38. Tasarının düzenlenmesinde tek bir istisnaya yer verilmiş olması karşısında, Türk eşin kusuruyla evliliğin sona ermesi halinde, evlenme suretiyle vatandaşlığın kazanılamayacağını belirtmek gerekir. 85 Alman Vatandaşlık Kanunu § 9(II) hükmü konuyu daha genel olarak ve fakat belli şartlara bağlayarak düzenlemiştir. Buna göre, "*Alman vatandaşı ile yapılan evlilik, ölüm, boşanma, butlan ya da iptal gibi bir nedenle sona ererse, bu evlilikten doğmuş ve Alman vatandaşlığını taşıyan çocuğun velâyeti yabancı eşte bulunmak kaydıyla, ölüm anı veya evlenmeyi sona erdiren kararın kesinleştiği tarihten itibaren "bir yıl süre" içinde, yabancı eşe, "evlilik nedenine dayalı" vatandaşlık kazanımı imkânı tanınmaktadır.*" (SARGIN, s. 38, dpn. 27'den naklen).

86 TİRYAKIOĞLU, s. 92.

87 Ehliyete ilişkin şartın olmamasının sakıncaları ve böyle bir şarta yer verilmesi gerektiği hakkında bkz. SARGIN, s. 38-39 ve dpn. 28.

37. maddede başvuru yapılacak makamlar ve başvurunun nasıl yapılacağı hükme bağlamıştır. Buna göre, yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancı, yurt içinde ikamet edilen yer valiliğine, yurt dışında ise dış temsilciliklere başvurabilir. Yabancı, başvuruyu, vekil vasıtasıyla da yapabilir; ancak, vekilin bu hakkın kullanılmasını içeren bir vekâletnameye sahip olması gerekmektedir.

Tasarının 17 ve 18. maddelerinde, başvurunun incelenmesi usulü ve kararın verilmesi hususu düzenlenmiştir. İçişleri Komisyonunun teklif ettiği metinde, evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılması 17. maddeye alındığından⁸⁸, aynı hususlar 18 ve 19. maddelerde düzenlenmiştir. Hükümetin teklif ettiği metindeki 17. madde ile Komisyonun metnindeki 18. madde aynıdır; buna karşılık, 18(1). maddeyi karşılayan Komisyonun metnindeki 19. madde metni değiştirilmiş bulunmaktadır. Konuya ilişkin hem Hükümetin ve hem de İçişleri Komisyonunun metinlerinin maddeleri başarısız bir şekilde kaleme alınmıştır.

Tasarı m. 17(1) "*11 inci ve 16 ncı maddeler uyarınca Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların başvuru için gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarının tespiti, illerde oluşturulan vatandaşlık başvuru inceleme komisyonu tarafından yapılır. Komisyonun oluşumu ve çalışma esasları yönetmelikle belirlenir.*" hükmünü taşımaktadır. Belirtildiği üzere, bu hüküm İçişleri Komisyonunun hazırladığı metne aynen alınmış, sadece madde numarası 18 olarak değiştirilmiştir.

Hükme göre, söz konusu maddeler bağlamında yapılacak başvurular, illerde kurulması öngörülen komisyon tarafından ilk incelemeye tâbi tutulacaktır. Komisyonun yetkisi, gerekli şartların var olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır. Böyle bir usulün öngörülmesinin amacının, gerekli şartları taşımayanların taleplerinin işleme konulmaması ve gereksiz zaman kaybının önüne geçilmesi olduğu ifade edilmiştir⁸⁹. Oluşturulacak komisyonların yetkisinin sınırlarının, çok iyi bir şekilde kaleme alınması gerekmektedir; bu komisyonların şartlar konusunda veya taleple ilgili herhangi bir takdir yetkisi kullanması, yasalasması

88 Tasarının evlat edinilme yolu ile vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen hükmüne aşağıda değinilecektir.

89 Bkz. 17. maddenin gerekçesi.

sı halinde Tasarının hükümlerine de aykırılık teşkil eder. Zira hem 403 sayılı Kanun ve hem de Tasarıda vatandaşlığı kazanma taleplerinin hangi makamlar tarafından karara bağlanacağı açıkça belirtilmiştir. İllerde oluşturulacak komisyonların, Tasarıda öngörülen yetkili makamın yerine geçerek talebin reddine karar vermesi düşünülemez. Örneğin, evliliğin gerçek bir evlilik olmadığı tespitini söz konusu komisyonun yapması ve talebi reddetmesi tartışılabilir. Yine millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından kişinin vatandaşlığı kazanması açısından takdir yetkisinin Kanun'da öngörülen yetkili makamlar tarafından kullanılması gerekir. Şu halde, komisyonun görevi sadece, yetkisi kapsamındaki maddelerde aranan şartlara yönelik bir dosya hazırlamak, varsa eksiklikleri tamamlamak ve hazırladığı dosyayı İçişleri Bakanlığı'na göndermek olmalıdır. Zaten, takip eden maddede, gerekli inceleme ve araştırmanın İçişleri Bakanlığı'nca yapılacağı belirtilmiştir; dolayısıyla komisyonun, dosyanın hazırlanması amacı dışında önceden bir inceleme ve araştırmaya girişmesi düşünülmemelidir.

90 ERDEM, s. 104.

403 sayılı Kanununun 11. maddesi, 3540 sayılı Kanunla değiştirilmeden evvel şu şekildeydi: "*Vatandaşlığa alınma dileğinde bulunan kişi hakkında İçişleri Bakanlığınca, bu kanunun uygulanmasına dair hazırlanacak yönetmelikle tespit edilecek esaslara göre soruşturma yapılarak gerekli şartların bulunup bulunmadığı araştırılır.*" Bu hüküm çerçevesinde, Danıştay, İçişleri Bakanlığının talebi kabul veya red yetkisinin olmadığına karar vermiştir. "*Bu madde hükümünden, vatandaşlığa alınma isteminin ret veya kabulünün mutlak surette Bakanlar Kurulunca karara bağlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla, Türk vatandaşlığına geçmek isteyen davacının talebinin Bakanlar Kuruluna intikal ettirilmeksizin reddine dair İçişleri Bakanlığının... sayılı kararında yetki yönünden kanuni isabet görülmediğinden iptaline... karar verildi.*" (Danıştay 12. D., 02.03.1970, E. 1968/2314, K. 1970/390 (BERKİ/ANSAY/ARAT, s. 21, no. 11)).

403 sayılı Kanununun 11. maddesinin 20.04.1989 tarih ve 3540 sayılı Kanunla değiştirilmesinden sonra, İçişleri Bakanlığınca Yönetmelikle tespit edilecek esaslara göre soruşturma yaparak, gerekli şartların bulunup bulunmadığını araştırmak, durumları uygun görülmemelerinin taleplerini reddetmek yetkisi verilmiştir. Değişiklikten sonraki bir davada Danıştay 10. Dairesi, 403 sayılı Kanununun 6. maddesi uyarınca yapılan taleple ilgili olarak, talebin İçişleri Bakanlığı tarafından reddi işlemini, 11. madde "*uyarınca gerekli soruşturma yapılarak tesis edildiği anlaşılmakta olup, davacının Türk Vatandaşlığı Kanununda belirtilen niteliklere sahip olmadığı sebebine dayanılarak tesis edilen işlemde ... hukuka aykırılık ...*" bulunmadığı gerekçelerini ileri sürerek hukuka uygun bulmuştur (Danıştay 10. D., E. 1997/6785, K. 1999/7156 (DOĞAN/ODABAŞI, s. 110-111)).

Oluşturulacak komisyonun çalışma ve usulleri yönetmelikle belirlenirken, söz konusu mahkeme kararlarının dikkate alınması isabetli olacaktır.

Hükümde, Tasarı'nın 11 ve 16. maddeleri uyarınca yapılacak taleplerin önce komisyon tarafından inceleneceği belirtilmiştir. Şu halde, yetkili makam kararıyla kazanmanın diğer yolları için illerde oluşturulacak komisyonun böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Böyle bir ayırımın temelindeki düşünce anlaşılabilir. Her ne kadar istisnai vatandaşlığa alınma ile ilgili işlemlerin Bakanlık tarafından yürütüleceği belirtilmiş olsa da, yeniden vatandaşlığın kazanılması talepleri için tartışma çıkması muhtemeldir. Tartışmaların önüne geçmek için, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yolları açısından bir ayırım yapılmaması önerilmektedir⁹¹.

Hükümdeki diğer bir eksiklik, yurt dışından yapılacak başvuruların hangi komisyona havale edileceğinin belirtilmemiş olmasıdır. Tasarı m. 17'de, ikamet edilen ilde oluşturulacak komisyon denmemektedir; ancak, m. 37'yle birlikte değerlendirildiğinde, başvurunun ikamet edilen yer valiliğine yapılacağı, dolayısıyla komisyonun da bu ilde oluşturulan komisyon olacağı sonucu çıkmaktadır. 11. madde kapsamında yapılacak başvuruda, yabancıların Türkiye'de ikamet etmesi zorunlu olduğundan ikamet ettiği ildeki komisyon ilk incelemeyi yapabilir. Ancak, evlenmede, Türkiye'de ikamet zorunluluğu bulunmamaktadır. Bir Türk vatandaşı ile evli olan yabancı, yurt dışında ikamet etmesine karşılık, 16. madde kapsamında talepte bulunabilir. Dolayısıyla yurt dışında ikamet eden yabancı eşin talebinin hangi komisyon tarafından değerlendirileceği ve dosyasının hazırlanacağına ilişkin düzenlenmesi gerekmektedir.

i) *Hükümetin Teklif Ettiği Tasarı Metninin 18. Maddesi*

Hükümetin teklif ettiği metnin 18. maddesi şu şekildedir:

"(1) 11. ve 16. maddeler uyarınca Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılardan başvuru için gerekli şartları taşıyanların adına vatandaşlık dosyası düzenlenerek Bakanlığa gönderilir. Bakanlıkça gerekli inceleme ve araştırma yapılır. 11 inci madde uyarınca başvuranlardan durumu uygun bulunanlar Bakanlar Kurulu kararıyla, 16 ncı madde uyarınca başvuranlardan durumu uygun bulunanlar ise Bakanlık kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilirler, uygun görül-

91 TİRYAKİOĞLU, s. 95.

meyenlerin talepleri ise Bakanlıkça reddedilir.

(2) 12. madde uyarınca Türk vatandaşlığını kazanma işlemleri Bakanlıkça yürütülür.”

Görüldüğü üzere, 18. madde, bir önceki maddeyle uyumludur. Ancak, birinci paragraf hükmü, 17. maddeyi tamamlar niteliktedir. Dolayısıyla, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarından, genel olarak vatandaşlığa alınma ve evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına yönelik bir düzenleme niteliğindedir⁹². Dolayısıyla, Tasarının hükmünün bu şekilde yasalaşması halinde İçişleri Bakanlığı'nın, istisnaî yoldan ve –Bakanlar Kurulu'nun yetkisine giren– yeniden vatandaşlığın kazanılması taleplerinde böyle bir yetkisi bulunmayacaktır.

Düzenlemenin hükmü karşısında, m. 11 ve 16 dışındaki vatandaşlığın yetkili makam kararıyla kazanılması yollarından birine dayanılarak yapılan talebin işlemlerinin hangi makam tarafından yapılacağı da tartışma doğurabilir.

Tasarının 18(2) hükmünde, istisnaî yoldan vatandaşlığın kazanılması taleplerinin işlemlerinin Bakanlık tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir. Yeniden vatandaşlığın kazanılmasına karar verecek makamın Bakanlık olduğu hallerde, işlemlerin de Bakanlık tarafından yapılacağını ifade edebiliriz. Ancak, Bakanlar Kurulunun yetkili olduğu halde, işlemleri yürütmek üzere hangi makamın yetkili olacağı tartışmaya açıktır. İleride ortaya çıkabilecek yorum ihtilâflarının engellenebilmesi için, yetkili makam kararıyla vatandaşlığı kazanma başvurularının işlemlerinin Bakanlık tarafından yapılacağını hükme bağlanması yerinde olacaktır.

ii) İçişleri Komisyonunun Kabul Ettiği Tasarı Metninin 19. Maddesi

Komisyonun kabul ettiği metinde yer alan m. 19(1) hükmü, Hükümetin teklifindekinden daha farklı bir şekilde kaleme alınmıştır. Değişik metin şu şekildedir:

⁹² Buna karşılık 403 sayılı Kanunun 11. maddesi, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması halleri arasında bir ayırım yapmamaktadır. Dolayısıyla da, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması hallerinin hepsinde, İçişleri Bakanlığı durumları uygun görülmeyenlerin başvurularını reddetme yetkisine sahiptir. Mahkeme kararları için bkz. yuk. dpn. 90.

“Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılardan başvuru için gerekli şartları taşıyanların adına vatandaşlık dosyası düzenlenir ve karar verilmek üzere Bakanlığa gönderilir. Bakanlıkça yapılacak inceleme ve araştırma sonucunda durumu uygun bulunanlar Bakanlık kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilirler, uygun görülmeyenlerin talepleri ise Bakanlıkça reddedilir.”

Değişik metin, Tasarının mevcut haliyle, yorum ihtilâflarını azaltmaktan ziyade artıracak niteliktedir.

Hükümde, gerekli şartları taşıyanların adına vatandaşlık dosyası düzenleneceği ve karar verilmek üzere Bakanlığa gönderileceği ifade edilmektedir. 17. madde gereğince, genel olarak ve evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında, dosyayı hazırlayacak makam bellidir: vatandaşlık başvuru inceleme komisyonu. Ancak, 17. maddede öngörülen maddeler dışındaki, yani 12, 13, 14 ve 44. maddeler uyarınca yapılan taleplerle ilgili olarak hangi makamın dosya hazırlayacağı ve yetkisinin sınırı belirli değildir. Bu aşamada, dosyanın, müracaat makamı tarafından hazırlanıp Bakanlığa gönderileceği ifade edilebilir. Ama yukarıda ifade edildiği üzere, Komisyonun teklif ettiği metin için de, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yolları arasında neden böyle ikili bir ayırımın yapıldığı sorusu yanıtız kalmaktadır.

bb) Yetkili Makam

İçişleri Komisyonun kabul ettiği m. 19(1)'de, yapılacak inceleme ve araştırma sonucunda durumu uygun bulunanların İçişleri Bakanlığı kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Oysa 12, 13, 14 ve 44. maddelerde, karar makamının hangisi olduğu açıkça belirtilmiştir. Buna göre,

- 12. maddeye göre talepte bulunanlar İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararıyla,
- 13. maddeye göre talepte bulunanlar İçişleri Bakanlığının kararıyla,
- 14. madde kapsamında haklarında kaybettirme kararı verilenler Bakanlar Kurulu, seçme hakkını kullanmak suretiyle vatandaşlıktan ayrılanlar ise İçişleri Bakanlığının kararıyla
- 44. madde uyarınca talepte bulunanlar ise Bakanlar Kurulu kararıyla

Türk vatandaşlığını kazanabilirler.

Şu halde, Komisyonun teklif ettiği metne göre, yetkili makamın tespitinde çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, m. 19(1) hükmü, hemen arkasından gelen 19(2) hükmünü de anlamsız hale getirmektedir.

Komisyonun müdahalesi ile daha da problemlili hale gelen bu çelişkilerin Tasarı yasalaşmadan önce düzeltilmesi zorunludur⁹³. Düzeltmenin ne şekilde yapılacağı konusunda iki çözüm söz konusu olabilir. İlk çözüm, 11 ve 16. maddeler içinde yetkili makamın belirtilmesi ve bu bağlamda 11. maddede Bakanlar Kurulu'nun, 16. maddede ise İçişleri Bakanlığı'nın ismine yer verilmesidir. İkinci çözüm olarak, yetkili makamın düzenlendiği maddelerdeki ifadelerin kaldırılması düşünülebilir. Bu takdirde, vatandaşlığın yetkili makam kararıyla kazanılması konusunda tek bir makam yetkili olacaktır. Hatta ikinci çözüm tarzının, Bakanlar Kurulu'nun yükünü kaldıracağı da ifade edilmiş bulunmaktadır⁹⁴. Ancak, bu takdirde yetkide paralellik ilkesinin ihlal edilmemesi için, kaybettirme kararları konusunda da yetkili makamın İçişleri Bakanlığı olarak tespit edilmesi yahut 19. maddeye kaybettirme kararı nedeniyle vatandaşlığı kaybedenlerin yeniden vatandaşlığa alınma başvurularının Bakanlar Kurulunca karara bağlanacağı yönünde istisnaî bir hükme yer verilmesi önerilebilir.

c) Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılmasının Geçerliliği ve Sonuçları

aa) Vatandaşlığın Kazanılma Anı

Tasarı m. 19(1)'e göre, Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin kararlar, karar tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Vatandaşlığın kazanılması anına ilişkin söz konusu hüküm, 403 sayılı Kanun'un 10/I hükmü ile paraleldir.

Tasarı'nın bu hükmüne göre, şartlı olarak vatandaşlığa alınma usulü terk edilmiş gibi gözükse de yukarıda belirtildiği üzere, Tasarının 11(2) hükmüne göre, sahip olunan vatandaşlıktan çıkma şartına bağlı olarak vatandaşlık kazanılması halinin devam edebilecektir. Şartlı olarak vatandaşlığa alınmalarına karar verilenler için, alınma kararı ne zamandan itibaren hüküm ifade edeceği hükümde yer almamaktadır. Madde

19(1) hükmünün, bu açıdan yeniden gözden geçirilmesinde fayda bulunmaktadır.

Söz konusu hükmün lafzından kişinin, şartlı olarak vatandaşlığa alınması halinde de, kararın verilme tarihinden itibaren hüküm ifade edeceği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu sonucu şartın gerçekleşmesi halinde normal karşılamak mümkündür; ancak, şartın gerçekleşmemesi halinde, Türk vatandaşlığına alınan kişinin vatandaşlık durumu ne olacaktır? Kişiden başvuru anında bu şartı gerçekleştirmiş olması da istenemez, zira bu nedenle kişi vatansız duruma düşebileceği gibi, daha da ötesinde, yetkili makamın kişinin talebini kabul etmesi yükümlülüğü de bulunmamaktadır.

Şu halde, m. 11(2) hükmünün kaldırılması ya da 19(1) hükmünün yeniden, şartlı vatandaşlığa alınma ihtimali düşünülerek yeniden gözden geçirilmesi önerilebilir.

bb) Vatandaşlığı Kazanmanın Eş ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Türk vatandaşlığını kazanmanın eş ve çocuklar üzerindeki etkisi meselesi, Tasarıda 403 sayılı Kanundaki düzenlemeden farklı şekilde hükme bağlanmıştır.

i) Eş Bakımından

403 sayılı Kanun'a göre, kural olarak vatandaşlığın kazanılması eşin vatandaşlığını etkilemez. Ancak, vatansız kadın, kocasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanmaktadır (403 sayılı Kanun m. 15).

Tasarı'da, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının eşin vatandaşlığını etkilemeyeceği ilkesi, herhangi bir istisnaya yer vermeksizin hükme bağlanmıştır. Tasarının bu hükmü, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin yukarıda bahsedilen m. 4(d)'de belirtilen ilkeyle uyumludur. Söz konusu ilkede, evliliğin, gayri iradî olarak vatandaşlığa tesir etmesi istenmemektedir. Dolayısıyla, 403 sayılı Kanunun, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin söz konusu hükmüne aykırı düzenlemesi Tasarı'da terk edilmiş bulunmaktadır⁹⁵.

93 TİRYAKİOĞLU, s. 94.

94 TİRYAKİOĞLU, s. 94.

95 Evliliğin vatandaşlığa özellikle kadınlar bakımından irade dışı etki etmemesi ilkesine, tarafı olduğumuz Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmenin m. 9(1) hük-

ii) Çocuklar Bakımından

Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının çocuklar üzerindeki etkisi de basit bir şekilde, ana ve baba açısından bir ayırım yapılmadan hükme bağlanmıştır⁹⁶.

403 sayılı Kanunun aynı konuyu düzenleyen 16. maddesi, ana ve baba bakımından farklı düzenlemeye sahiptir. Buna göre, küçük çocuklar, Türk vatandaşlığını kazanan babaya bağlı olarak istisnasız Türk vatandaşlığına alınırlar; Türk vatandaşlığını kazanan ananın çocukları ise, ancak belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde vatandaşlığa alınacaklardır. Bu durum, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin ayrımcılığı yasaklayan 5. maddesi ile tutarlı olmadığı gibi, Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Sözleşmenin m. 9(2) hükmüne de aykırı bir düzenlemedir. Zira söz konusu hükme göre, taraf devletlerin, çocukların vatandaşlığı konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacakları hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, Tasarının düzenlemesinin uluslararası hukuka daha uygun olduğunu ifade etmek gerekir.

Tasarının hükmü şu şekildedir: “*Ana veya babanın Türk vatandaşlığını kazandığı tarihte velayeti kendinde bulunan çocukları, diğer eşin muvafakat etmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır. Muvafakat verilmemesi halinde ana veya babanın mutad meskeninin bulunduğu ülkedeki hakim kararına göre işlem yapılır.*”

Söz konusu hüküm, birçok açıdan eleştiriye açıktır ve hükmün şu açılardan yeniden düzenlenmesi gerekmektedir:

- Hükme göre, çocuğun Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için, velayetinin Türk vatandaşlığını kazanan ana ya da babasında olması gerekmektedir⁹⁷.

münde de yer verilmiştir.

96 403 sayılı Kanunun 5. maddesinin 4866 sayılı Kanunla değiştirilmesi sonucunda, evlenme nedeniyle vatandaşlığın kazanılması yolu yabancı eş erkekler için de açılmıştır. Ancak, değişiklikler getirilirken, bu yolla vatandaşlığın kazanılmasının çocuklar üzerindeki etkisini düzenleyen ve esas itibarıyla kadınlar için hüküm getiren 403 sayılı Kanunun 14, 28 ve 37. madde hükümleriyle uyum sağlanmamıştır. Söz konusu hükümler kadın bakımından ayrıcalıklı hükümler getirmekte olup, bunun haklı bir nedeni bulunmamaktadır (SARGIN, s. 37). Tasarıda, böyle bir ayırıma yer verilmemesi isabetli olmuştur.

97 403 sayılı Kanunun 14. maddesine göre, bazı hallerde, kü-

Hükümde velayet sahibi olması yeterli sayılmamış diğer eşin muvafakat vermesi şartı da getirilmiştir. Bununla birlikte vatandaşlığın kazanılması sırasında diğer eş, çocuğun gerçek anası ya da babası olmayabilir yahut başvuru sahibi boşanmış olabilir. Tasarımı hazırlayanların amacı, “çocuğun Türk vatandaşlığını kazanmayan ana ya da babasından muvafakat alınması” olsa gerektir.

• Çocuğun yabancı ana veya babasının ölmüş veya temyiz kudretini kaybetmiş olması durumunda yine her halükarda, muvafakat alınamayacağından bahisle mahkemeye başvurulması mı aranacaktır?

• Hüküm bu haliyle, yabancı mahkemelere bahsi geçen konuda görev verir bir nitelik taşımaktadır. Yabancı devlet mahkemelerinin böyle bir durumda, kendini yetkili ve görevli saymaması ve talebi esasa girmeden reddetmesi ihtimali her zaman mevcuttur. Bu takdirde, esasa ilişkin bir karar olmamakla birlikte, mahkemeden karar alınmadığından bahisle, çocuk Türk vatandaşlığına alınmayacak mıdır?

• Yabancı bir ülke mahkemesinden alınması beklenen kararın niteliği ne şekilde olmalıdır? Başka bir ifadeyle, kararın, çocuğun Türk vatandaşlığını kazanan ana ya da babasının vatandaşlığını kazanması faydasına olacaktır şeklinde bir karar mı aranacaktır? Birçok mahkemenin, böyle bir karar vermektan sakınacağını belirtmek gerekir.

• Doğaldır ki, mahkemeden böyle bir kararın beklenmesi, diğer taraftan vatandaşlığın kazanılmasını yabancı makamların takdirine bırakmak anlamına gelmektedir.

• Mahkemeden alınacak böyle bir kararın etkisi doğrudan tanınacak mıdır yoksa, MÖHUK hükümlerine göre tanınması mı beklenecektir?

İleride çıkabilecek tartışmaların önüne geçebilmek amacıyla hükmün bu açılardan yeniden ifade edilmesinde fayda bulunmaktadır.

Son olarak, Tasarı m. 19(3)'de, ana veya babanın Türk vatandaşlığını kazandığı tarihte işlem görmeyen çocuklarının, ergin olduktan sonra Türk vatandaşlığı-

çük çocukların velayet hakkına sahip olmayan analarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanmaları hususu da eleştirilmektedir. Bkz. SARGIN, s. 37, dpn. 24.

nı kazanmak üzere başvurdukları takdirde haklarında 11. madde hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir. Böyle bir hükme yer verilmesinin temelinde yatan düşünce anlaşılammamaktadır⁹⁸. Zira 11. madde zaten genel olarak vatandaşlığın kazanılmasını düzenlemektedir. Kişinin bu yolla vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunabilmesi için ana ya da babasının daha önceden Türk vatandaşı olmuş olmasının ve ona bağlı olarak vatandaşlık kazanamamış olmasının bir önemi yoktur. Önemli olan m. 11'deki şartların gerçekleştirilmesidir. Hüküm şu haliyle, sadece, özellikleri belirtilen kişilerin, başka bir yolla vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunmayacakları anlamına gelmektedir ki, Tasarı'yı hazırlayanların amacının bu olmadığı düşünülmektedir.

2. Evlat Edinilme

Evlat edinme, çocukla ana veya baba arasında soy bağı tesis eden hukukî bir işlemdir. Evlat edinme işlemi, 403 sayılı Kanun'a göre, kural, evlat edinme işleminin evlatlığın vatandaşlığına tesir etmemesidir. Ancak, 403 sayılı Kanun'un 3. maddesinde, belirtilen şartların varlığı halinde, küçük olan evlatlık bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilmekle, Türk vatandaşlığını iradesi aranmaksızın, kanun yoluyla kazanılmaktadır⁹⁹. Tasarı'nın sistematığı içinde, evlat edinme işlemi nedeniyle vatandaşlığın kazanılması, sonradan vatandaşlığın kazanılması hallerinden biri olarak düzenlenmiştir (Bkz. Tasarı m. 9). Tasarının m. 20(1) hükmüne göre, evlat edinilenin Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için, iki şart bulunmaktadır: (1) Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilmek; (2) evlat edinildiği tarihte yedi yaşından küçük olmak. Hükümün, bu düzenlemesine göre, çocuğun, ana ve/veya babasının yahut başka bir devletin vatandaşlığını taşıması, Türk vatandaşlığının kazanılması açısından bir öneme sahip değildir. Tasarının, vatandaşların çok vatandaşlığa sahip olmalarını bir sorun olarak görmeyen yaklaşımı burada da karşımıza çıkmaktadır.

Tasarının m. 20(1) hükmünün gerekçesinde, "... *Türk Medenî Kanunu uyarınca evlat edinme ilişkisinin ku-*

rulması ile evlat edinen ile evlatlık arasında soy bağı kurulmaktadır. Evlat edinme konusunda getirilen bu yenilikle evlat edinen ile evlatlık arasındaki soy bağı daha da güçlendirilmiştir." ifadesine yer verilmiştir. Tasarının ilgili hükmünde ve gerekçesinde, neden sınır olarak yedi yaşın kabul edildiği belirgin değildir. Zira yedi yaşından büyük çocuklarla da, evlatlık ilişkisinin kurulması ile soy bağı tesis edilmekte ve bunlarla neden soy bağı daha da güçlendirilmek istenmediği anlaşılammamaktadır. Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Raporundan anlaşıldığı kadarıyla, çalışmalar sırasında söz konusu yaş sınırı konusu da ele alınmıştır. Komisyonunda, ulusal ve uluslararası hukuk açısından çocukluk yaş sınırının 18 olduğu ve düzenlemenin buna uydurulması gerektiği belirtilmiştir. Konuyla ilgili olarak, kendisine söz verilen İçişleri Bakanlığı yetkilisi, "*Türkiye'nin yaşadığı kendine özgü bir takım sorunlar, çocuk ticareti vb. olumsuzluklar ile 7 yaşın okula başlama yaşı olması nedeniyle evlat edinilecek çocuğun Türk örf ve âdetlerini öğrenebilmesi açısından maddeye 7 yaş sınırının konulduğunu*" ifade etmiştir¹⁰⁰. Ancak, bu açıklamanın da yedi yaş sınırının kabul edilmesinde yeterli bir gerekçe olmadığını belirtmek gerekir.

Konu İçişleri Komisyonunda da tartışmalara neden olmuş ve Komisyon tarafından teklif edilen metinde, evlat edinilme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılmasının yeri, metni değiştirilerek¹⁰¹ 17. maddeye alınmıştır. Bu haliyle m. 17, Tasarının yapısı içinde, vatandaşlığın yetkili makam kararıyla kazanılması yollarından hemen sonraki maddeyi oluşturmaktadır. 17. maddeyi ise yetkili makam kararıyla kazanmanın başvuru usulü ve esaslarının düzenlendiği maddeler takip etmektedir. Yapılan bu değişiklik, Tasarının oluşturulmaya çalışılan sistematığını de bozmaktadır. İçişleri Komisyon raporundan anlaşıldığı üzere, değişikliğin nedeni, evlat edinilme yolu ile vatandaşlığın kazanılmasının, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarından biri olarak düzenlenmek

98 **TİRYAKİOĞLU**, s. 95-96.

99 403 sayılı Kanun m. 3: "*Evlat edinme evlatlığın vatandaşlığına tesir etmez. Ancak, küçük olan evlatlık, vatansız olur veya anası babası bulunmaz veyahut nerede olduğu bilinmezse bir Türk tarafından evlatlığa alınmakla Türk vatandaşı olur.*"

100 Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 205.

101 İçişleri Komisyonunun kabul ettiği madde metninde, yedi yaş sınırı kaldırılmıştır. Hüküm şu şekildedir: "*Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen ergin olmayan kişi, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanır.*"

istenmesidir. Ancak Tasarının 9(1). maddesi değiştirilmediğinden, evlat edinilme yolu ile vatandaşlığın kazanılması yolunun, yetkili makam kararıyla kazanmadan farklı bir yol olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılması, soy bağı kuran hukukî ilişkinin niteliği gereği yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yolları arasına alınması sakıncalıdır. Zira çok küçük yaşlarda evlat edinilen bir çocuğun, hukuken geçerli bir talepte bulunması mümkün değildir. Dolayısıyla, yukarıda belirtilen eleştirilerimiz saklı kalmak üzere, bu açıdan Hükümetin teklif ettiği Tasarının mevcut halinin muhafaza edilmesi gerekmektedir.

3. Türk Vatandaşlığının Seçme Hakkının Kullanılması Suretiyle Kazanılması

Tasarıda seçme hakkının kullanılması yoluyla vatandaşlığın kazanılması 21. maddede, geçerliliği ve sonuçları ise 22. maddede düzenlenmiştir. Bunun yanında, 403 sayılı Kanun'un ek madde 1 hükmünde yer alan KKTC vatandaşlarının Türk vatandaşlığını kazanmalarına ilişkin hüküm m. 43'de¹⁰² yer almaktadır. Hükmün niteliğine bakıldığında, söz konusu vatandaşlığın kazanılması usulü de vatandaşlığın seçme hakkı ile kazanılması yollarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

a) Tasarı m. 21

403 sayılı Kanun'da, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kazanacaklar, (1) ana veya babalarını takip ederek Türk vatandaşlığını kaybetmiş küçük çocuklar (403 sayılı Kanun m. 12)¹⁰³; (2) bir yabancı ile

102 Söz konusu hüküm, İçişleri Komisyonunun teklif ettiği metnin 42. maddesinde yer almaktadır.

103 403 sayılı Kanuna göre bu çocuklar kısaca şunlardır:

1.30. madde uyarınca vatandaşlığı kaybeden küçük çocuklar: Bunlar, bir yabancıyla evlenmek suretiyle, 19. madde uyarınca Türk vatandaşlığından çıkan kadını takip eden küçük çocuklardır.

2.37. madde uyarınca vatandaşlığı kaybeden küçük çocuklar: Bu maddede, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış; daha sonra evliliğin sona ermesi nedeniyle, 28. madde uyarınca vatandaşlıktan ayrılan kadının çocukları düzenlenmektedir. Maddeye göre iki grup çocuk vardır. İki grup çocuk da, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kazanabilir. Bunlar: (1) evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanan kadını takip ederek Türk vatandaşlığını kazanmış küçük çocuklar, analarını takip ederek Türk vatandaşlığını kaybeder. (2) Kadına Türk vatandaşlığını kazandıran evlenmeden doğan çocuklar ise, m. 32/II'deki şartlar gerçekleştiği takdirde analarını takip ederek Türk vatandaşlığını kaybederler.

evlenerek, kocasının vatandaşlığına iradesiyle geçmek iradesini beyan ederek Türk vatandaşlığından ayrılan kadındır (403 sayılı Kanun m. 13). Bunlardan, küçük çocuklar Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre reşit olmalarından itibaren iki yıl, kadın ise Türk vatandaşlığının kaybına neden olan evlenmenin sona ermesinden itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığını seçebilir. Öngörülen süreler hak düşürücü sürelerdir.

Tasarı'nın 21. maddesinde, 27. madde uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri belirtilmiştir. Tasarı'nın söz konusu 27. maddesi, yetkili makamdaki çıkma izni olarak Türk vatandaşlığından ayrılmanın geçerliliği ve sonuçlarını düzenlemektedir¹⁰⁴. Dolayısıyla 403 sayılı Kanunun açıkça belirttiği diğer gruplara, Tasarının söz konusu maddesinde yer verilmemiştir.

Tasarının düzenlenmesinde, 403 sayılı Kanun'dan farklı olarak, bir yabancıyla evlenme, Türk vatandaşlığının irade veya irade dışı kaybında rol oynayan bir unsur değildir¹⁰⁵. Evlenme nedenine bağlı bir vatandaşlık kaybı söz konusu olmadığından, bunların çocuklarına yönelik bir hükme yer verilmemesi de uygundur.

Vatandaşlığın diğer kaybı yolları nedeniyle vatandaş-

3.32. madde uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden küçük çocuklar: Hükümde vatandaşlıktan yetkili makam kararından izin alarak çıkmanın çocuklar üzerindeki etkisi düzenlenmiştir. Öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde, küçük çocuklar ana veya babalarına takip ederek Türk vatandaşlığını kaybederler. Birinci fıkra, baba bakımından, ikinci fıkra ana bakımından düzenleme getirmiştir. Son iki fıkrada ise, çocukları korumak amacıyla iki şart getirilmiştir.

4.36. madde uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden küçük çocuklar: 36. madde, seçme hakkını kullanmak suretiyle vatandaşlığı kaybetmenin sonuçlarını düzenliyor. Hükme göre, yine 32. maddedeki şartların gerçekleşmesi halinde küçük çocuklar ana veya babalarını takip ederek Türk vatandaşlığını kaybederler.

104 Tasarı m. 27(2) hükmü şu şekildedir: "Eşlerden birinin çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmesi diğer eşin vatandaşlığına tesir etmez. Türk vatandaşlığını kaybeden ana ya da babanın talebinin bulunması ve diğer eşin de muvafakat etmesi halinde çocukları da kendileri ile birlikte Türk vatandaşlığını kaybederler. Muvafakat verilmemesi halinde hâkim kararına göre işlem yapılır."

105 Ancak, Tasarıya göre, bir yabancıyla evlenen Türk vatandaşı, bu nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış veya kazanacaksa, m. 25'de sayılan diğer şartları da taşıyorsa, yetkili makamdaki izin alarak Türk vatandaşlığından çıkabilir. Kısacası, evlenme, bu hüküm kapsamında, dolaylı yoldan etkili olabilir.

lığı ana ya da babalarına bağlı olarak kaybeden çocukların seçme hakkına sahip olup olmadıkları sorusu akla gelmektedir. Tasarıya göre, Türk vatandaşlığı yetkili makam kararı (çıkma, kaybettirme, vatandaşlığın iptali (Tasarı m. 24)) veya seçme hakkının kullanılması yoluyla kaybedilir (Tasarı m. 23(1)). Kaybettirme kişisel sonuçlar doğurur; dolayısıyla hakkında kaybettirme kararı verilen kişinin şahsı dışındaki eşi veya çocukları bu karardan etkilenmez. Vatandaşlığın kazanılması kararının iptalinde ise, böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Tasarıda seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığını kaybeden ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların da, seçme hakkından yararlanarak Türk vatandaşlığını kazanabileceklerine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu sonuca dolaylı yoldan ulaşılabilir. Şöyle ki, seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığının kaybı Tasarının 34. maddesinde, geçerliliği ve sonuçları ise 35. maddede hükme bağlanmıştır. Madde 35(2)'de seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılan kişilerin eş ve çocukları hakkında 27. madde hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Şu halde, bu çocuklar da, 27. madde uyarınca ana veya babalarına göre vatandaşlık kaybettiklerinden, bunların da, diğer şartları taşımak kaydıyla Türk vatandaşlığını seçme hakkını kullanarak kazanmaları mümkündür.

Tasarıya göre çocukların seçme hakkını, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde kullanmış olmaları gerekmektedir. 403 sayılı Kanun'da ergin olmanın, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre tespit edileceği belirtilmiştir. Tasarıda böyle bir kayıt yoktur; şu halde, çocuğun millî hukukuna göre ergin olup olmadığının aranacağını söyleyebiliriz. Diğer bir farklılık ise, seçme hakkının kullanılması süresinin üç yıl olarak tespit edilmiş olmasıdır.

Türk vatandaşlığının seçme hakkı ile kazanılması âni da farklı bir şekilde ve seçme hakkının temelinde yatan düşünceye aykırı bir şekilde kaleme alınmıştır. Tasarı'nın m. 22(1) hükmüne göre, seçme hakkı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin şartların tespit edildiği karar tarihinden itibaren ilgili kişi Türk vatandaşı sayılacaktır.

Seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılmasının eş ve çocuklara etkisi konu-

sunda, Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasının hüküm ve sonuçlarını düzenleyen 19. maddenin (dolayısıyla 19(2) ve (3)'ün) uygulanacağı ifade olunmuştur. 19. maddeyle ilgili açıklamalara yukarıda yer verildiğinden burada tekrar açıklama yapılmayacaktır.

b) KKTC Vatandaşları

403 sayılı Kanuna, 28.05.2003 tarih ve 4862 sayılı Kanunla eklenen ek madde 1 hükmü, esas itibarıyla Tasarıya da alınmış bulunmaktadır. Ancak hükmün başarılı bir şekilde kaleme alınmadığını belirtmek gerekir.

Her şeyden önce, Tasarı'da böyle bir hükme yer verilmesinin Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'yle ne kadar uygunluk gösterdiği sorunu karşımıza çıkabilir. Zira yukarıda birçok defa ifade edildiği üzere, Sözleşme, vatandaşlığın kazanılması veya kaybı konusunda ayırimcılık yasağı getirmektedir. Tasarının yasalaşması ve Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine taraf olunması halinde söz konusu hükmün tartışmalara yol açacağı açıktır. Zaten, hükmün, genel kısımda değil, altıncı bölümde ele alınması da, konunun istisnaî bir nitelik taşıdığı (ve belki de ileride kaldırılacağı) izlenimini vermektedir.

Tasarı m. 43(1) "*Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları, Türk vatandaşı olmak istediklerini yazılı olarak beyan ettikleri takdirde Türk vatandaşlığını kazanırlar*" ifadesini taşımaktadır¹⁰⁶. Hükümden anlaşıldığı üzere, vatandaşlığın kazanılması seçme hakkı ile vatandaşlığın kazanılması yollarından biri olarak öngörülmüştür. Seçme hakkının kullanılmasının düzenlendiği maddede, ilgili makamın kararından itibaren vatandaşlık kazanılacağı ifade edilmişken, burada istemi içeren yazılı beyanın yapılması yeterli görülmüştür.

Söz konusu maddenin ikinci fıkra hükmüne bakıldığında, birinci fıkra hükmünün aslında, doğum yoluyla KKTC vatandaşlığını kazanmış kişilere¹⁰⁷ uy-

106 Hükümün ifade tarzı da başarılı değildir. Zira hem başvuruda bulunmaktan ve hem de Türk vatandaşı olmak istediklerini yazılı olarak beyan etmekten bahsedilmektedir.

107 KKTC hukukuna göre KKTC vatandaşlığının doğum yoluyla kazanılması hakkında bkz. **TURHAN, Turgut**: Kuzey Kıb-

gulanacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğer hükme Tasarıda yer verilmesi isteniyorsa, ilk fıkraya aslen KKTC vatandaşı olanlar ifadesinin eklenmesi uygun olur.

Son olarak, ikinci fıkrada KKTC vatandaşlığını sonradan kazanmış olanlar¹⁰⁸ hakkında 11. maddede belirtilen hükümler uygulanır hükmüne yer verilmiştir. Tasarı'nın 19(3) hükmü de benzer bir atıfta bulunmaktadır. Söz konusu hükme ilişkin yukarıda yaptığımız eleştiriler burası için de geçerlidir.

SONUÇ

403 sayılı Kanun'un değiştirilmesine ihtiyaç bulunduğu hususunda bir tartışma yoktur. Söz konusu Kanun'un kabul edilmesinden bu yana uzun zaman geçmiş, gelişmelere uygun değişiklikler yapılmamıştır. Yapılan değişiklikler ise, kanunun bütünlüğüyle uyumlu olmayan ve sistematiği daha da bozan yeni veya değişik hükümler getirmiştir. Dolayısıyla, günümüzün ihtiyaçlarına uygun ve sistemi, hükümleri arasındaki uyumu bozulmuş olan 403 sayılı Kanun yerine yeni bir kanunun hazırlanması gerekmektedir. Bu nedenle, böyle bir Tasarı'nın hazırlanmasını takdirle karşılamak gerekir.

Çalışma konumuzu, Tasarıya göre Türk vatandaşlığının kazanılması halleri ile sınırladık. İnceleme konusu yaptığımız hükümlerle ilgili olarak Tasarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ifade edebiliriz. Genel olarak, Tasarı'yla getirilen, getirilmeye çalışılan yeniliklerin, artık uluslararası hukukta kabul edilen yenilikler olması önemlidir. Ancak, Tasarıda kullanılan ifadeler, bölümlenme, şartlar ve hükümlerin birbiriyle uyumları açısından ileride karmaşaya, yorum ihtilâflarına yol açacak bazı hükümler bulunmaktadır. Vatandaşlık kanunları, etkisi sınır ötesine geçen, sahibi devletlerin itibarını ve özenini ortaya koyan düzenlemelerdir. Bu nedenle, Tasarı'nın, ilgili tüm kesimlerin tartışmasına açılması ve belli bir süreçten sonra, oluşturulacak bir komisyon tarafından ortaya konan görüşler dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi önemlidir.

¹⁰⁸ rıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Hukuku, Ankara: Turhan 2002, s. 18 vd.

108 KKTC hukukuna göre KKTC vatandaşlığının sonradan kazanılması hakkında bkz. **TURHAN**, s. 25-28, s. 34-45, s. 45-62.

KAYNAKÇA

AYBAY, Rona: Vatandaşlık Hukuku, B. 2, İstanbul: Filiz Kitabevi 2006.

BERKİ, Osman F./ANSAY, Tuğrul/ARAT, Tuğrul: Devletler Hususî Hukuku ile İlgili Danıştay ve Yargıtay Kararları, C.I: Tâbiyet Hukuku (1963-1975), Ankara: AÜHF 1975.

DOĞAN, Vahit/ODABAŞI, Hasan: Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara: Seçkin 2004.

DOĞAN, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 8, Ankara: Seçkin 2008.

ERDEM, B. Bahadır: “Vatandaşlık Kanunu Tasarısında Evlenme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Düzenleme”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 97-105.

GÖĞER, Erdoğan: Türk Tâbiyet Hukuku, B. 3, Ankara: AÜHF 1975.

GÜNGÖR, Gülin: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi”, MHB, 2000, Y. 17-18, S. 1-2 (1997-1998) [Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ'a Armağan], s. 229-250.

KALPSÜZ, Turgut: Türkiye’de Milletlerarası Tahkim, Ankara: BTHAE 2007.

NOMER, Ergin: Vatandaşlık Hukuku, B. 16, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi 2007.

RUHİ, Ahmet Cemal: “Evlenme Yolu İle Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 107-117.

SARGIN, Fügen: “Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapan 2003 Tarih ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 53, S. 1, s. 27-63.

SEVİĞ, Muammer R.: Devletler Hususî Hukuku-Giriş, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, İstanbul Fakülteler Matbaası 1983.

TANRIBİLİR, Feriha Bilge: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku”, MHB, 2002, Y. 22, S. 2 [Prof. Dr. Ergin NOMER’e Armağan], s. 791-818.

TANRIBİLİR, Feriha Bilge: “Vatandaşlığın İrade Dışı Kayıp Halleri”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 143-161.

TİRYAKIOĞLU, Bilgin: “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008, s. 79-96.

TURHAN, Turgut: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Hukuku, Ankara: Turhan 2002.

Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), (Ed. **Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT**), Ankara: Seçkin 2008.

ULUOCAK, Nihal: Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 3, İstanbul: Filiz Kitabevi 1989.